

Selvityksiä ja ohjeita
Utredningar och anvisningar

10/2012

Rättshjälpshandbok 2012

Rekommendationer från arbetsgruppen för
utveckling av den elektroniskakommunikationen
och ärendehantering i rättshjälp

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

10/2012

Rättshjälpshandbok 2012

Rekommendationer från arbetsgruppen för
utveckling av den elektroniskakommunikationen
och ärendehantering i rättshjälpen

22.2.2012

Publikationens titel	Rättshjälpshandbok 2012 Rekommendationer från arbetsgruppen för utveckling av den elektroniska kommunikationen och ärendehantering i rättshjälpen
Författare	Arbetsgruppen för utveckling av den elektroniska kommunikationen och ärendehantering i rättshjälpen
Justitieministeriets publikation	10/2012 Utredningar och anvisningar
OSKARI nummer	12/33/2010
ISSN-L	1798-7067
ISSN (PDF)	1798-7067
ISBN (PDF)	978-952-259-184-5
URN	URN:ISBN:978-952-259-184-5
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-184-5
Sak- och nyckelord	Offentlig rättshjälp, rättshjälpsbyråerna, biträdena, ansökan, rättshjälpsbeslut, begäran om beslut, självriskens grunddel, självriskens tilläggsdel, arvodena
Referat	<p>Justitieministeriet tillsatte i maj 2010 en arbetsgrupp för utveckling av den elektroniska kommunikationen och ärendehantering i rättshjälpen. Arbetsgruppens mandatperiod är 24.5.2010–31.12.2012. Arbetsgruppen fick i uppdrag bland annat att utarbeta rekommendationer om bästa praxis vid behandlingen av rättshjälpsansökningar och fattandet av rättshjälpsbeslut samt att lägga fram förslag om vidareutvecklingen av ärendehantering i rättshjälpen. Rättshjälpshandboken 2012 är en del av den rapportering som arbetsgruppen för utveckling av den elektroniska kommunikationen och ärendehantering i rättshjälpen ska producera under dess uppdrag. Arbetsgruppens arbete pågår fortfarande.</p> <p>Behovet av en uppdaterad handbok blev uppenbart i samband med ändringarna som gjordes i författningarna som gäller rättshjälp. De ändrade bestämmelserna i rättshjälpslagen trädde i kraft den 1 december 2009. Samtidigt trädde i kraft även ändringarna i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål, ändringarna i lagen om statliga rättshjälpsbyråer och ändringarna i lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar. De ändrade bestämmelserna i förordningen om rättshjälp trädde i kraft den 1 januari 2010. Målet med ändringarna har varit att göra det möjligt att elektroniskt ansöka om rättshjälp och att förenkla ansökningsförfarandet.</p> <p>Införandet av den elektroniska kommunikationen vid rättshjälpsbyråerna i mars 2010 medförde betydande ändringar i ansökningsförfarandet och praktikerna i rättshjälpen. Därtill möjliggör den elektroniska ansökan att behandlingen av rättshjälpsbeslut centraliseras till vissa rättshjälpsbyråer som har överenskommit vid resultatförhandlingarna.</p> <p>Rättshjälpshandboken 2012 har i stor utsträckning samma struktur som det kompletterande materialet sammanställt av justitieministeriets utbildningsenhet den 27 september 1999 och den gamla rättshjälpshandboken från år 2002.</p> <p>Syftet med rättshjälpshandboken 2012 är att ge rekommendationer och att samla den centrala informationen om rättshjälp i en och samma bok och på detta sätt snabba upp särskilt rättshjälpssekreterarnas informationssökning.</p>

22.2.2012

Julkaisun nimi Oikeusavun käsikirja 2012
Oikeusavun sähköisen asioinnin ja asianhallintajärjestelmän kehittämistyöryhmän suositukset

Tekijä Oikeusavun sähköisen asioinnin ja asianhallintajärjestelmän kehittämistyöryhmä

Oikeusministeriön julkaisu 10/2012
Selvityksiä ja ohjeita

OSKARI numero 12/33/2010

ISSN-L 1798-7067
ISSN (PDF) 1798-7067
ISBN (PDF) 978-952-259-184-5

URN URN:ISBN: 978-952-259-184-5
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-259-184-5>

Asia- ja avain-sanat Julkinen oikeusapu, oikeusaputoimistot, avustajat, hakemus, oikeusapupäätökset, ratkaisupyyntö, perusomavastuu, lisäomavastuu, palkkiot

Tiivistelmä Oikeusministeriö asetti toukokuussa 2010 Oikeusavun sähköisen asioinnin ja asianhallintajärjestelmän kehittämistyöryhmän toimikaudeksi 24.5.2010–31.12.2012. Työryhmän tehtäväksi annettiin muun muassa laatia suosituksia parhaiksi käytännöiksi oikeusapuhakemusten käsittelyssä ja oikeusapupäätösten tekemisessä sekä ehdotusten tekeminen oikeusavun asianhallintajärjestelmän jatkokehittämiseksi. Oikeusavun käsikirja 2012 on yksi osa Oikeusavun sähköisen asioinnin ja asianhallintajärjestelmän kehittämistyöryhmän toimeksiannon raportointia. Työryhmän työskentely jatkuu edelleen.

Ajantasaisen käsikirjan tarve korostui oikeusavun säädösmuutosten yhteydessä. Oikeusapulain muutetut säännökset tulivat voimaan 1.12.2009, kuten myös lakiin oikeudenkäynneistä rikosasioissa (ROL) 2 lukuun tehdyt muutokset, valtion oikeusaputoimistoista annettuun lakiin tehdyt muutokset ja lakiin eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista tehdyt muutokset. Oikeusapuasetuksen muuttuneet säännökset tulivat voimaan 1.1.2010. Muutosten tavoitteena on ollut sähköisen asioinnin mahdollistaminen oikeusavun hakemisessa ja hakemismenettelyn yksinkertaistaminen.

Sähköisen asioinnin käyttöönotto oikeusaputoimistoissa maaliskuussa 2010 aiheutti merkittäviä muutoksia oikeusavun hakemismenettelyyn ja käytäntöihin. Sähköinen hakemus myös mahdollistaa oikeusapupäätösten käsittelyn keskittämisen tiettyihin, tulosneuvotteluissa sovittuihin, oikeusaputoimistoihin.

Oikeusavun käsikirjaa 2012 laadittaessa on pitkälti hyödynnetty rakenteen osalta oikeusministeriön koulutusyksikön koostamaa oheismateriaalia, mikä on laadittu 27.9.1999 sekä vuonna 2002 julkaistua oikeusavun käsikirjaa.

Oikeusavun käsikirja 2012 on luonteeltaan suosituksellinen ja sen laatimisen tavoitteena on ollut koota keskeinen oikeusapua koskeva aihepiiri yksiin kanisiin ja näin nopeuttaa etenkin oikeusapusihteerien tiedonetsintää.

Till justitieministeriet

Justitieministeriet tillsatte den 21 maj 2010 en arbetsgrupp för utveckling av den elektroniska kommunikationen och ärendehantering i rättshjälpen. Arbetsgruppen fick i uppdrag att utarbeta rekommendationer om bästa praxis vid behandlingen av rättshjälpsansökningar och fattandet av rättshjälpsbeslutet samt att lägga fram förslag om vidareutvecklingen av ärendehantering i rättshjälpen. Arbetsgruppens mandatperiod är 24.5.2010–31.12.2012. Samtidigt tillsattes arbetsgrupper inom rättshjälpsdistrikten. Direktörerna för rättshjälpsverksamheten inom rättshjälpsdistrikten ansvarar för grundandet av arbetsgrupperna så att medlemmen i arbetsgruppen för utveckling verkar som ordförande för arbetsgruppen i sin egen distrikt. Dessa underarbetsgrupper rapporterar om arbetsresultaten åt arbetsgruppen för utveckling.

Rättshjälpshandboken 2012 är en del av den rapportering som arbetsgruppens för utveckling av den elektroniska kommunikationen och ärendehantering i rättshjälpen ska producera under dess uppdrag. Arbetsgruppens arbete pågår fortfarande.

Behovet av en uppdaterad handbok blev uppenbart i samband med ändringarna som gjordes i författningarna som gäller rättshjälp. De ändrade bestämmelserna i rättshjälpslagen trädde i kraft den 1 december 2009. Samtidigt trädde i kraft även ändringarna i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål, ändringarna i lagen om statliga rättshjälpsbyråer och ändringarna i lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar. De ändrade bestämmelserna i förordningen om rättshjälp trädde i kraft den 1 januari 2010. Dessutom förnyades Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 2008 och den trädde i kraft 1.6.2008. Målet med ändringarna har varit att göra det möjligt att elektroniskt ansöka om rättshjälp och att förenkla ansökningsförfarandet.

Införandet av den elektroniska kommunikationen vid rättshjälpsbyråerna i mars 2010 medförde betydande ändringar i ansökningsförfarandet och praktikerna i rättshjälpen. Därtill möjliggör den elektroniska ansökan att behandlingen av rättshjälpsbeslut centraliseras till vissa rättshjälpsbyråer som har överenskommit vid resultatförhandlingarna. Rättshjälpshandboken 2012 har i stor utsträckning samma struktur som det kompletterande materialet som sammanställdes av justitieministeriets utbildningsenhet den 27 september 1999 och den gamla rättshjälpshandboken från år 2002.

Syftet med Rättshjälpshandboken 2012 är att ge rekommendationer och att samla den centrala informationen om rättshjälp i en och samma bok och på detta sätt snabba upp särskilt rättshjälpssekreterarnas informationssökning.

Sammansättningen av arbetsgruppen för utveckling är följande:

Ordförande:

Teija Hyytiäinen, ledande offentligt rättsbiträde, Jyväskylä rättshjälpsbyrå

Medlemmar:

Marja-Leena Levänen, direktör för rättshjälpsverksamheten inom Åbo rättshjälpsdistrikt, Åbonejdens rättshjälpsbyrå

Liisa Törnwall, direktör för rättshjälpsverksamheten inom Kouvola rättshjälpsdistrikt, Lahtis rättshjälpsbyrå

Tapio Maakanen, offentligt rättsbiträde, Uleåborgsnejdens rättshjälpsbyrå

Juha-Matti Konttinen, offentligt rättsbiträde, Joensuu rättshjälpsbyrå

Timo Korhonen, offentligt rättsbiträde, Helsingfors rättshjälpsbyrå (24.5.2010–3.1.2011) Tommi Parviainen, offentligt rättsbiträde, Helsingfors rättshjälpsbyrå från och med 4.1.2011

Eevaleena Matinlassi, rättshjälpssekreterare Rovaniemi rättshjälpsbyrå

Catharina Asplund, rättshjälpssekreterare, Åbonejdens rättshjälpsbyrå

Ritva Rautavaara, IT-planerare, Justitieförvaltningens datateknikcentral

Kirta Heine, regeringssekreterare, justitieministeriet

Ständig expert:

Merja Kontula, rättshjälpssekreterare, Lahtis rättshjälpsbyrå

Sekreterare:

Ritva Rautavaara är sekreterare för arbetsgruppen för utveckling när gruppen behandlar frågor som gäller utveckling av ärendehantering.

Catharina Asplund är sekreterare för arbetsgruppen för utveckling när gruppen behandlar rekommendationer om bästa praxis.

Arbetsgruppen har haft 12 möten, underarbetsgrupperna har förutom dessa sammanträtt inom distrikten. I slutbetänkandet som överlämnas när arbetsgruppens mandatperiod tar slut rapporteras om underarbetsgruppernas verksamhet.

Arbetsgruppen överlämnar Rättshjälpshandboken till justitieministeriet när handboken färdigställts.

Helsingfors 13.12.2011

Teija Hyytiäinen

Marja-Leena Levänen

Liisa Törnwall

Tapio Maakanen

Juha-Matti Konttinen

Tommi Parviainen

Eevaleena Matinlassi

Catharina Asplund

Ritva Rautavaara

Kirta Heine

INNEHÅLL

1	ANSÖKAN	16
1.1	Ekonomisk utredning	16
1.2	Stickprov	16
1.3	Bilagor till ansökan	17
1.4	Retroaktivitet	17
1.5	Biträdets samtycke och fullmakt	18
1.6	Juridisk rådgivning i liten skala	18
1.7	Rättsskyddsförsäkring	18
1.8	Offentlighet för handlingar som bifogas ansökan	19
2	ÄRENDET SOM BERÄTTIGAR TILL RÄTTSHJÄLP	21
2.1	Rättshjälpens innehåll	21
2.2	Begränsningar i domstolsärenden	22
2.2.1	Ärenden då biträde inte beviljas	23
2.2.2	Ärenden då rättshjälp inte beviljas	24
2.3	Ärenden som behandlas i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna	25
3	DE EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR RÄTTSHJÄLP OCH RÄTTSHJÄLPSTAGARENS SJÄLVRIK	26
3.1	Grundsjälvrisk	26
3.2	Tilläggssjälvrisk	27
3.3	Höjd tilläggssjälvrisk	27
4	INKOMSTER	28
4.1	Förvärvsinkomster	28
4.2	Kapitalinkomster	28
4.3	Företagsinkomster	29
4.4	Underhållsbidrag och underhållsstöd	29
4.5	Arbetslöshetsdagpenning och sjukdagpenning	29
4.6	Andra inkomster	29
4.7	Naturaförmåner	30
4.8	Varierande inkomster	30

4.9	Inkomster som inte beaktas _____	30
4.10	Inkomsttagare _____	31
4.11	Utlänningar _____	31
4.12	personer som bor på institutioner _____	32
4.13	Övrigt _____	32
5	AVDRAG _____	33
5.1	Skatt enligt förskottsinnehållning eller förskottsbetalning och lagbestämda avgifter för arbetstagaren _____	33
5.2	Boendekostnader _____	34
5.2.1	Hyresbostad _____	34
5.2.2	Bostadsrättsbostad _____	34
5.2.3	Delägarbostad _____	34
5.2.4	Ägarbostad _____	34
5.2.5	Institutionsvård _____	35
5.2.6	Övrigt om boendekostnader _____	35
5.2.7	Två bostäder i andra situationer än söndring _____	35
5.2.8	Utgifter för två bostäder på grund av söndring _____	35
5.2.9	Avdrag från boendekostnader _____	36
5.3	Dagvårdsavgifter _____	36
5.4	Underhållsbidrag _____	36
5.5	Betalningar till utsökning _____	36
5.6	Skuldsaneringsbetalningar _____	37
5.7	Övriga avdrag _____	37
5.8	Avdrag för barn _____	37
5.9	Om sökanden är under 18 år och bor hos sina föräldrar _____	38
5.10	Situationer då rättshjälp bestäms enbart på grundval av sökandens ekonomiska ställning enligt de grunder som gäller för en ensamstående person, trots att sökanden har en make _____	38
5.10.1	Svarande i brottmål _____	38
5.10.2	Makarna som varandras motparter _____	38
5.10.3	Båda makarna som svaranden _____	38
5.10.4	Makarna bor åtskiljs på grund av varaktig söndring _____	39
5.11	Underhåll av barn _____	39

5.12	Utredningar som krävs beträffande avdragen	39
5.13	Avdrag som beaktas vid beräkning av tilläggssjälvrisk	39
6	BEAKTANDE AV FÖRMÖGENHET	40
6.1	Bouppteckning och nyttosituationer	41
6.2	Undantag i att beakta makens förmögenhet	42
6.3	Periodisering av tilläggssjälvriskandelen	42
7	RÄTTSHJÄLPSAVGIFTEN	44
7.1	Rättshjälpsavgift tas ut hos sökanden	44
7.2	Rättshjälpsavgift tas inte ut	45
7.3	Rättshjälpsavgiften tas ut för enskilda ärenden	45
7.4	Fakturerings av rättshjälpsavgift	46
8	FÖRORDNANDE AV BITRÄDE	48
8.1	Val av biträde	48
8.2	Ärende som ska behandlas i domstol	48
8.3	Ärende som behandlas utanför domstol	49
8.4	Annat beaktansvärt	50
9	RÄTTSHJÄLPSBESLUT	52
9.1	Åtgärdsbegränsningar	52
10	ÄNDRING AV RÄTTSHJÄLPSBESLUTET/ RÄTTSHJÄLPENS UPPHÖRANDE	54
11	BEGÄRAN OM AVGÖRANDE	55
11.1	Situationer då begäran om avgörande kan framställas	56
11.2	Undantag i förfarandeordningen	57
11.3	Självrättelse vid rättshjälpsbyrån	57
12	ÄNDRINGSSÖKANDE	58
13	ARVODEN OCH FAKTURERINGSGRUNDER	59
13.1	Författningar, bestämmelser och anvisningar	59
13.2	Rättshjälpsklienter	59
13.2.1	Utomprocessuella ärenden	59
13.2.2	Domstolsärenden	60
13.3	Höjning/sänkning av arvudet	61
13.4	Jämkning av självriskandelen	61

13.5	Höjd tilläggssjälvrisk _____	61
13.6	Utjämning och arv _____	63
13.7	Inverkan av en rättsskyddsförsäkring på rättshjälpen _____	63
13.7.1	Nollersättningsklient _____	63
13.7.2	Procentersättningsklient _____	63
13.7.3	Rättsskyddsförmånen beviljas endast för en del av ärendet ____	63
13.8	Advokatuppdrag _____	64
13.9	Rättshjälpens upphörande och fakturering _____	64
13.10	Avslående av rättshjälpsansökan och fakturering _____	64
13.11	Ej fakturering _____	64
13.12	Fakturering av motparten _____	65
13.13	Rättshjälpens retroaktiva verkan i rättshjälpslagen 22 § 2 mom. _____	65
13.14	Kostnader _____	65
13.14.1	Utgifter för ämbetsbetyg i bouppteckning _____	66
13.15	Andra faktureringsituationer _____	66
13.16	Övrigt om fakturering _____	67
14	Biträdets arvode och fastställande av kostnadsersättning _____	68
14.1	Domstolsärenden _____	69
14.2	Andra än domstolsärenden _____	69
14.3	Situationer då rättshjälp beviljas utöver rättsskyddsförsäkring _____	70
15	ANDRA FORMER AV OFFENTLIG RÄTTSHJÄLP _____	72
15.1	Offentligt försvar _____	72
15.2	Målsägandebiträde och stödperson _____	73
15.3	Arvode till försvarare, målsägandebiträde och stödperson _____	73
15.4	Lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar (1974/269) _____	74
15.5	Lagen om ersättning av kommuns eller kommunalförbunds medel till dem som är anställda hos kommunen eller kommunalförbundet för kostnader för vissa rättegångar (1984/21) _____	75
15.6	Barnskyddslagen (2007/417) _____	75
15.6.1	Förordnande av intressebevakare som ställföreträdare för vårdnadshavaren 22 § _____	75
15.6.2	Intressebevakarens arvode och kostnader 23 § _____	75

15.6.3	Förordnande av biträde för barn 87 §	76
15.7	Utlänningslagen (2004/301) 9 §	76
15.8	Mentalvårdslagen (2002/268) 27 §	76
15.9	Fängelselagen (2005/767) 20 kapitel 15 §	77
15.10	Militära rättegångslagen (2002/262) 7 kapitel 28 §	77
15.11	Brottsskadelagen (2005/1204) 2 kapitel 18 §	77
16	MISSTANKAR OM OEGENTLIGHETER	78
16.1	Vad avses med oegentlighet	78
16.2	Uppdagande av oegentlighet	78
16.3	Förfarande på byrån när misstankar om oegentligheter uppstår	79
BILAGA		80

1   ANSÖKAN

Ansökan om rättshjälp tillställs rättshjälpsbyrån (Rättshjälpslagen 10 §). Det finns några undantag såsom situationen som framgår av Rättshjälpslagen 3 b §.

Offentlig rättshjälp eller förordnande av biträde söks muntligt, skriftligt eller elektroniskt. Trots elektronisk kommunikation kan medborgare uträtta ärenden direkt på rättshjälpsbyrån. Personalen sparar uppgifterna som kunderna tillställer byrån i systemet och fattar i den mån det är möjligt rättshjälpsbeslut vid samma tillfälle. I regel skrivs rättshjälpsbeslutet ut från systemet åt kunden och i andra hand sänds beslutet som e-brev. E-brevet är giltigt utan underskrift.

När byrån har tagit emot medborgarens elektroniska ansökan om rättshjälp, i vilken rättshjälp söks hos rättshjälpsbyrån, kontaktar byrån sökanden/uppmanas sökanden att kontakta rättshjälpsbyrån för tidsbokning, fattande av rättshjälpsbeslut och eventuellt mottagande av uppdrag.

Det är skäl att ange sakuppgifterna i ansökan på sådant sätt att ansökan uttryckligen kan identifieras med ett visst ärende. För varje ärende uppbärs en rättshjälpsavgift som fastställs i rättshjälpsförordningen, utom om de disponibla medlen understiger beloppet i euro som fastställs i rättshjälpsförordningen. Se punkt 7.3. Avgiften uppbärs särskilt för varje ärende.

1.1   Ekonomisk utredning

I den elektroniska ansökan redovisar sökanden sina ekonomiska förhållanden. På begäran av rättshjälpsbyrån ska sökanden uppvisa verifikat över inkomster och utgifter samt en redogörelse för skulder. För personer med mycket låga inkomster har förfarandet underlättats så att uppgifterna från den senast verkställda beskattningen i första hand räcker som redogörelse: om sökanden redan på grund av sina inkomster har rätt till kostnadsfri rättshjälp, behövs ingen redogörelse för utgifter.

Sökandens beräkning av de disponibla medlen skrivs ut och sparas på rättshjälpsbyrån i skriftlig form.

1.2   Stickprov

Det elektroniska ärendehanteringssystemet lottar ut ett slumptal åt ansökningarna. Om slumptalet är mindre än värdet av stickprovsprocenten i kodsystemet, sparar systemet information om stickprov för ansökningens del. Systemet kan vid behov bilda en begäran om tilläggsutredning, med vilken byrån ber sökanden redovisa sina inkomster, utgifter, förmögenhet och skulder med verifikat.

Om sökanden ska få rättshjälp utan självriskandel och om dennes disponibla medel bör kontrolleras på basis av stickprov, kan inkomstuppgifterna kontrolleras direkt på skattebyrån. Om det i sådant fall är på andra grunder känt på rättshjälpsbyrån att sökanden är medellös, behövs ingen kontroll.

1.3 Bilagor till ansökan

Då sökanden framställer att ett privat biträde ska förordnas ska sökanden motivera behovet av biträde och ge en tillräcklig redogörelse om ärendet, till vilket rättshjälp söks. Tillräcklig motivering för behov av biträde innebär inte ett direkt citat från en paragraf, utan de skäl på basis av vilka sökanden ska förordnas ett biträde ska skrivas ut i ansökan. I ett domstolsärende ska redogörelse ges följande:

1. I ett tvistemål ska kändanden och svaranden lägga fram stämningsansökan eller ett utkast till stämningsansökan, bemötandet av stämningsansökan eller ett utkast till bemötande eller av särskild orsak någon annan tillräcklig utredning. I fråga om elektronisk ansökan innebär det att biträdet bör i första hand skanna ovan nämnda dokument och bifoga dem som bilaga till ansökan om rättshjälp eller i andra hand faxa dem till rättshjälpsbyrån som behandlar ärendet.
2. I ett brottmål ska svaranden och målsäganden lägga fram åklagarens viktigaste yrkanden, målsägandens viktigaste yrkanden, det centrala innehållet i läkarutlåtandet eller någon annan tillräcklig utredning. I fråga om elektronisk ansökan innebär det att biträdet bör tydligt skriva ner i motiveringsrutan i ansökan de omständigheter som påverkar beviljande av rättshjälp och bedömningen av behovet att få ett biträde. Vid behov eller på begäran av rättshjälpsbyrån bör biträdet i första hand skanna dokumenten som ska bifogas till ansökan om rättshjälp eller i andra hand faxa dem till rättshjälpsbyrån som behandlar ärendet.
3. I ett ansökningsärende ska sökanden och den som är delaktig i saken lägga fram ansökan i ärendet, bemötandet eller någon annan tillräcklig utredning. I fråga om elektronisk ansökan innebär det att biträdet bör i första hand skanna ovan nämnda dokument och bifoga dem som bilaga till ansökan om rättshjälp eller i andra hand faxa dem till rättshjälpsbyrån som behandlar ärendet.

1.4 Retroaktivitet

Enligt 13 § i rättshjälpslagen beviljas rättshjälp från och med ansökningsdagen eller, när det finns förutsättningar för det, också retroaktivt. Om rättshjälp söks retroaktivt bör sökandens ekonomiska förutsättningar uppfyllas för hela tiden.

Utgångspunkten kan anses vara att rättshjälp ska sökas i ett så tidigt skede som möjligt och i alla fall tidsmässigt före avgörande fällt i huvudsaken. Att tillställa rättshjälpsbyrån en ansökan före avgörande fällt i huvudsaken är tillräckligt.

Rättshjälp som har beviljats i ett ärende som behandlas i en förvaltningsdomstol omfattar inte åtgärder som har vidtagits i ett tidigare förvaltningsförfarande eller av en rättsskipningsmyndighet som avses i 1 § 2 mom. förvaltningsprocesslagen (586/1996), och rättshjälp som har beviljats i försäkringsdomstolen omfattar inte åtgärder som har vidtagits under den tidigare behandlingen. Om domstolen återförvisar ärendet till förvaltningsmyndigheten eller till den ovan avsedda rättsskipningsmyndigheten, gäller förordnandet för ett privat biträde också i denna myndighet, om den återförvisande domstolen så beslutar.

1.5 Bitrådets samtycke och fullmakt

Man bör utreda att rättegångsbiträdet som sökanden har föreslagit samtycker, om sökanden inte har bifogat rättegångsbitrådets samtycke till ansökan. Det krävs ingen fullmakt om advokaten sänt ansökan på huvudmannens vägnar och huvudmannens underskrift krävs inte.

Rättshjälpsbyrån har dock alltid möjlighet att kräva sökandens underskrift om det anses finnas skäl till det.

1.6 Juridisk rådgivning i liten skala

När sökanden ges juridisk rådgivning i liten skala per telefon eller med hjälp av något annat medel för elektronisk distanskommunikation behövs ingen beräkning av de disponibla medlen. Jäv bör dock utredas även i sådant fall.

För ekonomisk rådgivning i liten skala tas någon rättshjälpsavgift eller självriskandel inte ut.

1.7 Rättsskyddsförsäkring

Rättshjälp ges endast åt sökande som behöver tjänster av ett biträde som bekostas med allmänna medel. En person som har en försäkring som täcker de ovan nämnda kostnaderna behöver inte samhällets stöd för att finansiera sin rättshjälp. Behovet av offentlig rättshjälp kan då främst gälla endast försäkringens självriskandel och de kostnader som överstiger försäkringsersättningens maximibelopp. Domstolen kan bevilja rättshjälp för andelen som överstiger försäkringsersättningens maximibelopp.

För att man ska kunna bedöma vilken betydelse rättsskyddsförsäkringen har ska sökanden i den utredning om den ekonomiska ställningen som avses i 10 § 1 mom. lämna rättshjälpsbyrån uppgifter om till vilka delar en eventuell rättsskyddsförsäkring som

sökanden har tecknat täcker utgifterna för behandlingen av saken. Utredningen ska läggas fram för rättshjälpsbyrån innan beslutet om beviljande av rättshjälp fattas. Frågan om det finns en rättsskyddsförsäkring kunde i klara fall avgöras enbart på basis av sökandens anmälan, men i oklarare situationer ska ett beslut av försäkringsbolaget om rättsskyddsförmån beviljas eller vägras förutsättas (Rättshjälpsförordningen 8 § 2 mom.).

Om det visar sig finnas grund för att misstänka att sökanden trots utredningen har en rättsskyddsförsäkring som täcker ärendet, kan rättshjälpsbyrån enligt den föreslagna lagens 10 § 2 mom. t.ex. begära uppgifter om hur omfattande försäkringen är direkt av försäkringsbolaget. Försäkringsbolaget är skyldigt att lämna ut uppgifterna till rättshjälpsbyrån.

Det är möjligt att rättsskyddsförsäkringens rättsskyddsförmån beviljas efter att rättshjälp beviljats. En sådan situation kan uppstå när rättshjälpssökanden har fått ett nekande beslut på sin ansökan om försäkringens rättsskyddsförmån, men rättsskyddsförmån beviljas på grund av överklagan.

Beviljande av rättsskyddsförsäkringens förmån är en grund för upphörande av rättshjälpen, eftersom det inte efter detta finns förutsättningar för rättshjälp i den mån försäkringen täcker behandlingen av ärendet. Eftersom förmånen beviljas retroaktivt, upphör rättshjälpen på motsvarande sätt.

Om en förmån enligt en rättsskyddsförsäkring beviljas efter det att beslut i saken redan har vunnit laga kraft påverkar det inte rättshjälpsbeslutet. Ett rättshjälpsbeslut kan inte återbrytas på denna grund.

1.8 Offentlighet för handlingar som bifogas ansökan

Det stadgas om offentlighet för myndighetshandlingar i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (21.5.1999/621). I lagens 1 § stadgas att som utgångspunkt är myndighetshandlingar offentliga, om inte något annat föreskrivs särskilt i denna lag eller i någon annan lag. I ifrågavarande lags 22 § stadgas även att en myndighetshandling ska sekretessbeläggas, om det i denna lag eller någon annan lag föreskrivs eller en myndighet med stöd av lag har föreskrivit att den ska vara sekretessbelagd eller om handlingen innehåller uppgifter för vilka tystnadsplikt föreskrivs genom lag. En sekretessbelagd myndighetshandling eller en kopia eller utskrift av en sådan handling får inte företes för eller lämnas ut till utomstående eller med hjälp av en teknisk anslutning eller på något annat sätt företes för eller lämnas ut till utomstående. I lagens 24 § stadgas närmare om vilka myndighetshandlingar som är sekretessbelagda.

Rättshjälpsbyråerna är skyldiga att följa både lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och god advokatsed. I lagen om statliga rättshjälpsbyråer 6 § stadgas uttryckligen att de offentliga rättsbiträdena ska hederligt och samvetsgrant utföra de uppgifter som anförtrots dem samt iakttä god advokatsed i alla sina uppdrag. I lagen om advokater 5 c § stadgas att en advokat eller hans biträde inte får utan lov röja en en-

skild persons eller en familjs hemlighet eller en affärs- eller yrkeshemlighet som han fått kännedom om i sitt uppdrag.

Rättshjälpsansökningarna och inkomstutredningarna som tillställs rättshjälpsbyrån är inte offentliga, om den som handlingen angår inte ger sitt samtycke för utlämnande av handlingar. Om någon begär dessa handlingar fattas på basis av begäran ett beslut, till vilket besvärсанvisning ska fogas. Beslut får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen.

Handlingarna som är relaterade till själva uppdraget är inte myndighetshandlingar och därför gäller inte lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet dem. Eventuella oklarheter som uppstår av att begäran om utlämnande av handlingar avslås ska lösas av tillsynsnämnden vid Finlands Advokatförbund.

Om rättshjälpsbyrån på grund av sekretesskäl inte kan utlämna handlingar, och personen som begär handlingar fortfarande anser att denne har rätt att få handlingarna, bör rättshjälpsbyrån hänvisa personen som begär handlingar att anföra klagan hos tillsynsnämnden vid Finlands Advokatförbund.

2 ÄRENDEN SOM BERÄTTIGAR TILL RÄTTSHJÄLP

En privatperson som behöver sakkunnig hjälp i en rättslig angelägenhet och som på grund av sin ekonomiska ställning inte själv kan betala utgifterna för att sköta saken beviljas rättshjälp med statlig finansiering.

Förutsättning för beviljande av rättshjälp är att sökandens hemkommun är i Finland eller att sökanden har hemvist eller är bosatt i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater eller i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Asylsökande får hemkommun i Finland först när de får uppehållstillstånd. Man ska beakta att i vissa fall kan asylsökande få en tillfällig personbeteckning, även om man inte ännu beviljat uppehållstillstånd (främst på grund av arbete). Detta har betydelse med tanke på om personen har rätt till rättshjälp (rättshjälpslagen 2 §).

Rättshjälp beviljas dessutom oberoende av de förutsättningar som bestäms i rättshjälpslagens 2 § 1 moment, om personens sak behandlas i en finsk domstol eller om det finns särskilda skäl att bevilja rättshjälp. När beviljande av rättshjälp övervägs bör man beakta i fråga om t.ex. asylsökande eller personer som annars vistas i Finland att förutsättningarna uppfylls eller om det finns särskilda skäl.

2.1 Rättshjälpens innehåll

Rättshjälp omfattar juridisk rådgivning och behövliga åtgärder samt biträdande i domstol och hos andra myndigheter och befrielse från vissa kostnader i samband med behandlingen av ett ärende så som bestäms i rättshjälpslagen.

Rättshjälp beviljas privatpersoner i rättsliga ärenden. Sådana ärenden är till exempel:

- familjerättsliga ärenden: äktenskapsskillnad, ärenden som gäller vårdnad av barn och umgängesrätt, avvitrning, underhållsbidrag, äktenskapsförord
- arvsfrågor: testamente, bouppteckning, arvskifte
- fordringsmål: biträdande av gäldenär, borgenär eller borgensman
- anställningsfrågor: lönefordran, hävning av arbetsavtal, uppsägning
- hyresmål: hyresfordringar, hävande av hyresavtal, uppsägning, vräkning
- avtalsrättsliga frågor: villkor för köpet, köpebrev, hävning av köp, prisavdrag
- brottmål: biträdande av åtalad eller målsägande
- besöksförbudsärenden
- förvaltningsärenden: besvär till exempel angående utkomststöd, omhändertagande, FPA:s ersättningar.

Bolag och sammanslutningar beviljas inte rättshjälp. En näringsidkare kan få rättshjälp i ett ärende som gäller näringsverksamhet och som är ett domstolsärende. I ett ärende som gäller en näringsidkares näringsverksamhet och som inte är ett domstolsärende beviljas rättshjälp endast om det finns särskilda skäl till det.

Beviljande av rättshjälp innebär att en person kan få ett biträde för att sköta en rättslig angelägenhet antingen kostnadsfritt eller mot en partiell ersättning (självriskandel).

Rättshjälpen omfattar biträdets åtgärder för en tid av högst 80 timmar om inte domstolen beslutar att rättshjälpen ska fortsätta.

En förutsättning för att rättshjälpen ska fortsätta efter 80 timmar är att rättshjälpstagaren lägger fram en utredning om de nödvändiga åtgärder som behandlingen av ärendet förutsätter samt att det finns särskilda skäl att fortsätta rättshjälpen med beaktande av rättshjälpstagarens behov av rättsskydd och ärendets art och omfattning. Domstolen ska då fastställa ett maximiantal timmar för de åtgärder för vilka ersättning betalas till biträdet. Detta antal timmar får inte överskrida 30 timmar åt gången, om inte domstolen på grund av ärendets särskilda omfattning bestämmer annat. Begäran om fortsatt rättshjälp ska göras i god tid innan antalet timmar har uppnåtts.

80 timmar är ett absolut maximiantal i ärenden utanför domstol.

En sökande som inte anses behöva ett rättsbiträde men som på basis av sin ekonomiska ställning skulle vara berättigad till rättshjälp utan självriskandel, kan som rättshjälp beviljas de förmåner som nämns i 4 § 1 moment 2 och 3 punkten samt 2–4 moment.

2.2 Begränsningar i domstolsärenden

Då förordnande av biträde övervägs bör det säkerställas att rättvis rättegång förverkligas. Utgångspunkten är att biträde inte förordnas om sökanden själv förmår bevaka sin rätt och fördel i ärendet.

Då bör man särskilt beakta följande omständigheter: hur allvarligt åtalet är, straffmaximum, påföljd som kan förutses, ärendets svårighetsgrad, rättsfrågornas svårighetsgrad, relaterade anspråk, bevisning och sökandens ålder och personliga egenskaper samt ur sökandens synpunkt ekonomiskt intresse objektivt sett.

Om det finns förutsättningar för förordnande av försvarare, kan biträde alltid förordnas på begäran. T.ex. straffmaximum, svarandens ålder, häktad i målet osv. Se RBL 2 kapitel 1 §.

2.2.1 Ärenden då biträde inte beviljas

1. I ett ansökningsärende, om det inte finns särskilt vägande skäl:
  - enligt etablerad praxis kan biträde förordnas i tvistiga ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt samt verkställighet av dem. Man bör beakta att i domstolen är ärenden som gäller underhållsbidrag inte ansökningsärenden, utan det är fråga om ett tvistemål
  - i skuldsaneringsfrågor finns det som regel inget behov av att förordna biträde. I skuldsaneringsfrågor förutsätts något särskilt för att biträde ska förordnas, såsom stora eventuellt oklara skulder i företagsvärlden eller eventuellt hinder för skuldsanering
  - biträde beviljas inte heller enbart för ansökan om äktenskapsskillnad och som regel inte heller för ansökan om boutredningsman eller skiftesman
  - ärenden som är relaterade till ansökan om intressebevakare/stallföreträdare för intressebevakare, när ärendet inte är tvistigt. I allmänhet förordnas ett biträde för personer för vars del intressebevakning söks, om personen motsätter sig intressebevakning
  - i ansökningsärenden gällande besöksförbud förordnas i allmänhet ett biträde, om ärendet är tvistigt och förutsätter bevisning. I upphävande av besöksförbud krävs inte att biträde anlitas, eftersom personen som förbudet avses skydda kan till och med muntligt yrka i domstolen att förbudet ska upphävas.
2. I enkla brottmål, där enligt allmän straffpraxis strängare straff än böter inte är att vänta eller där den åtalades rättsskydd med hänsyn till det straff som i övrigt kan väntas och utredningen i målet inte kräver att ett biträde anlitas eller i ärenden, där strängare straff än böter är att vänta men där det inte finns stora eller oklara relaterade anspråk som t.ex. grovt rattfylleri, stöld, skadegörelse eller trafikförseelser o.s.v.:
  - utredningen i målet kräver inte att biträde förordnas, även om följden är fängelsestraff (villkorligt eller ovillkorligt/samhällstjänst), till exempel nekat rattfylleri ertappad i körning. Rattfylleriärenden med körförbud är som regel "tabellärenden" i fråga om påföljd. Ärendet är inte uppkärlat om sökanden lägger fram bevisning i ärendet. Detta gäller även förordnande av biträde för besvär i liknande ärenden (hovrätterna)
  - huvudregeln är att biträde förordnas för förvandlingsstraff för böter endast i undantagsfall. Samhällstjänststraff som förvandlas till fängelsestraff är som regel inte ett sådant ärende som kräver förordnande av biträde (endast i undantagsfall/på grund av orsaker som beror på personen)

- brottmål som behandlas i ett skriftligt förfarande förutsätter som regel inte för svarandens del biträde, även om åklagaren yrkar på fängelsestraff
  - i undantagsfall kan biträde beviljas i ärenden som behandlas i ett skriftligt förfarande för att vidta en viss åtgärd både för svaranden och målsägaren (t.ex. ett skriftligt svar eller ett anspråk) med tidsbegränsning
3. I ärenden som gäller beskattning eller offentlig avgift, om det inte finns vägande skäl till det
  4. I ärenden där kravet grundar sig på medlemskap i en kommun.

I sådana rättsliga angelägenheter där biträde inte beviljas för domstolsbehandling kan ett offentligt rättsbiträde dock vid behov ge juridiska råd eller t.ex. upprätta behövliga handlingar.

2.2.2 Ärenden då rättshjälp inte beviljas

I följande situationer beviljas enligt rättshjälpslagen 7 § inte rättshjälp, utan det fattas ett nekande rättshjälpsbeslut:

1. om saken är av ringa betydelse för sökanden
  - som ringa ärenden betraktas ärenden som enligt en objektiv bedömning bör anses vara av sådan beskaffenhet att en person som sköter sina ekonomiska angelägenheter på ett förnuftigt sätt inte skulle dra dem inför domstol, om personen själv skulle vara tvungen att betala alla sina rättegångskostnader. Sakens betydelse ska bedömas från sökandens synpunkt och den ska ställas i relation till personens förhållanden.
2. om beviljande av rättshjälp skulle vara uppenbart oändamålsenligt:
  - om den nytta sökanden får skulle vara objektivt sett så liten att beviljande av rättshjälp inte skulle vara ändamålsenligt. Rättshjälp kan nekas även om sökanden anser sitt krav vara betydelsefullt.
3. om drivande av saken skulle vara rättsmissbruk:
  - rättshjälp beviljas inte för att uppnå syften som klart strider mot grunderna för vår rättsordning.
4. om saken grundar sig på överlåten rätt
  - syftet med lagrummet är att förhindra att lagen kringgås.

2.3 Ärenden som behandlas i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

Enligt arbetsgruppens syn gäller inte ett rättshjälpsbeslut som beviljats i ett tidigare skede av behandlingen av ärendet i Europadomstolen. Utgångspunkten är att man kan bevilja rättshjälp i 2 timmar för ansökan om behandlingstillstånd och rådgivning som gäller ansökan. Sådan rättshjälp kan jämföras med allmän juridisk rådgivning enligt rättshjälpslagen 23 §. Arbetsgruppen har kännedom om att HFD har tagit ställning till naturen av ett ärende som behandlas i Europadomstolen i sitt beslut 2005/65.

3 DE EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR RÄTTSHJÄLP OCH RÄTTSHJÄLPSTAGARENS SJÄLVRISK

Rättshjälpsökandens rätt till rättshjälp på grund av ekonomiska orsaker bestäms utgående från sökandens disponibla medel. De disponibla medlen utgörs av penningbeloppet som sökanden månatligen har att förfoga över efter beräkningen som görs enligt rättshjälpsförordningen. I rättshjälpsförordningen stadgas om beräkning av disponibla medel för rättshjälp och beloppet av disponibla medel som berättigar till rättshjälp.

Rättshjälp kan beviljas beroende av sökandens disponibla medel och förmögenhet antingen kostnadsfritt eller mot en självriskandel (partiell ersättning). Rättshjälpsstagarens självrisk kan utgöras av två självrisker som beräknas på olika sätt: en grundsjälvrisk som beräknas på sökandens disponibla medel och en tilläggssjälvrisk, som beräknas på den förmögenhet som sökanden och hans eller hennes make har. Dessutom används i samband med bouppteckningsärenden en höjd tilläggssjälvrisk, med vilken avses att i bouppteckningsärenden är tilläggssjälvriskandelen alltid minst lika stor som dödsboets bruttotillgångar.

Beloppet av självrisken fastställs när ärendet har skötts. Självriskandelen eller en del av den kan tas ut i förskott. Rättshjälpsstagaren betalar självriskandelen åt sitt biträde, antingen ett privat biträde eller rättshjälpsbyrån, om ett offentligt biträde som biträder honom eller henne.

När rättshjälpsbyrån beviljar rättshjälp eller tillställer domstolen en sådan begäran som avses i 11 § 2 mom. för avgörande, tar den ut en rättshjälpsavgift hos sökanden. Om storleken på rättshjälpsavgiften bestäms genom förordning av statsrådet.

För rättshjälp i form av juridisk rådgivning i liten skala tas inte ut någon avgift. Bestämmelser om befrielse från avgiften på grundvalen av ekonomisk ställning kan meddelas genom förordning av statsrådet. För närvarande är rättshjälpsavgiften 70 euro. Avgift uppbärs dock inte, om sökanden har rätt till kostnadsfri rättshjälp.

3.1 Grundsjälvrisk

Grundsjälvriskandelen beräknas så att det från de månatliga inkomsterna för sökanden och dennes make eller den som lever med sökanden i registrerat partnerskap eller under äktenskapsliknande förhållanden avdras skatt och andra obligatoriska avgifter för staten. Dessutom avdras månatliga boendekostnader, underhållsbidrag, dagvårdsavgifter, regelbunden betalning till utsökning samt betalning enligt ett betalningsprogram för skuldsanering.

Om det i sökandens hushåll bor barn under 18 år, avdras från inkomsterna 300 euro per barn. Avdrag kan göras även för ett barn som fyllt 18 år, som sökanden faktiskt försörjer.

Grundsjälvriskens är den procentuella andelen av kostnaderna för rättshjälp och den bestäms enligt sökandens disponibla medel på följande sätt:

En ensamstående person

högst 600 euro **0 %**
högst 800 euro **20 %**
högst 900 euro **30 %**
högst 1050 euro **40 %**
högst 1150 euro **55 %**
högst 1300 euro **75 %**

Disponibla medel per person för makar

högst 550 euro **0 %**
högst 700 euro **20 %**
högst 800 euro **30 %**
högst 1000 euro **40 %**
högst 1100 euro **55 %**
högst 1200 euro **75 %**

Makens inkomster beaktas inte om makarna är varandras motparter (t.ex. i skilsmäsoärenden) eller sökanden är misstänkt eller svarande i ett brottmål.

3.2 Tilläggssjälvrisk

Rättshjälpstagaren ska betala en tilläggssjälvrisk om han eller hon och hans eller hennes make har annan förmögenhet än den som avses i rättshjälpsförordningens 7 § 2 moment till ett värde som överstiger 5 000 euro. Tilläggssjälvriskens är hälften av den förmögenhet som överstiger 5 000 euro. Förmögenheten beräknas så att de skulder som hänförs sig till förmögenheten avdras från det verkliga värdet. Med tilläggssjälvriskens täcks den andel av biträdets arvode och kostnader som kvarstår efter att grundsjälvriskens enligt 5 § har avdragits från den.

3.3 Höjd tilläggssjälvrisk

Enligt rättshjälpsförordningens 17 § är tilläggssjälvriskandelen i bouppteckningsärenden alltid minst lika stor som dödsboets bruttotillgångar.

4 INKOMSTER

I statsrådets förordning om rättshjälp 10 § stadgas att som inkomster beaktas bland annat följande inkomstslag:

- förvärvsinkomster
- ränte-, dividend-, hyres- och andra kapitalinkomster
- inkomster från företagsverksamhet och yrkesutövning
- underhållsbidrag och underhållsstöd
- arbetslöshetsdagpenning och bidrag från arbetslöshetskassa
- dagpenning och livränta från olycksfallsförsäkring
- dag- och moderskapspenning enligt sjukförsäkringslagen
- folkpension och förvärvspension
- studiestöd
- barnbidrag och stöd för hemvård

Sociala förmåner som beviljas för ett särskilt ändamål och som vanligen är oberoende av inkomsterna beaktas inte.

4.1 Förvärvsinkomster

Förvärvsinkomster är en privatpersons andra inkomster än kapitalinkomster.

Semesterpenning behöver inte förutses, men om den redan betalats ut beaktas den så att den periodiseras på 12 månader.

4.2 Kapitalinkomster

Till kapitalinkomster hör bland annat ränteinkomster, dividendinkomst från börsbolag, hyresinkomst, vinstandel, avkastning av en livförsäkring, inkomster av marksubstans och vinst på grund av överlåtelse av fast eller lös egendom (överlåtelsevinst). Kapitalinkomst är också annan sådan inkomst som kan anses ha influtit av egendom.

Skatterna som betalas dras av från kapitalinkomsterna. Begreppet kapitalinkomst som godkänts i beskattningen har betydelse för avdragen. Överlåtelsevinst och försäkringsersättningar är oftast av engångskaraktär och beaktas därför sällan som inkomster. Oftast beaktas de som förmögenhet. Om de betalas månatligen och kontinuerligt bör de beaktas som inkomster.

4.3 Företagsinkomster

En anteckning i förskottsuppbördsregistret är ett tecken på att man driver ett företag. Företagsinkomster indelas i förvärvsinkomst- och kapitalinkomstandelar.

För en företagare beräknas de disponibla medlen per månad på basis av de årliga förvärvs- och kapitalinkomsterna enligt den slutliga beskattningen. Om väsentliga förändringar har inträffat i verksamheten efter den senast verkställda beskattningen kan de disponibla medlen beräknas på basis av inkomsterna enligt förskottsbetalningen (Statsrådets förordning om rättshjälp 11 §).

I beskattningspraxisen har inkomster som fakturerats i bolagets namn beaktats som delägarens inkomster särskilt då när bolagets verksamhet främst baseras på en persons arbetsinsats.

4.4 Underhållsbidrag och underhållsstöd

Underhållsbidrag och underhållsstöd beaktas till det belopp som de i praktiken betalas.

4.5 Arbetslöshetsdagpenning och sjukdagpenning

Arbetslöshetsdagpenning är inkomst. Arbetslöshetsdagpenning beaktas som inkomst enligt 21,5 dagar per månad.

Sjukdagpenning beaktas som inkomst enligt 25 dagar per månad.

4.6 Andra inkomster

I statsrådets förordning om rättshjälp 10 § konstateras att som inkomster beaktas bland annat följande inkomstslag. Således är listan inte tömmande och även andra inkomster än de som nämns i listan bör beaktas.

Bostadsbidrag/-tillägg avdras från boendeutgifterna.

Skattefria stipendier beaktas som inkomst och periodiseras för den tid den kan anses vara avsedd för.

Skadestånd och därmed jämförbara ersättningar är skattepliktiga inkomster, om de har erhållits i stället för skattepliktig inkomst.

4.7 Naturaförmåner

Med naturaförmåner avses på basis av arbets- eller tjänsteförhållandet av arbetsgivaren andra än i pengar erhållna förmåner. Skatteförvaltningen utfärdar årligen ett beslut om grunderna för beräkning av naturaförmåner.

Naturaförmåner är bostadsförmån, bilförmån, garageförmån, telefonförmån, kostförmån och förmån med fritt uppehälle.

Naturaförmån utgör skattepliktig lön på samma sätt som penninglön. Betalning av penninglön är inte en förutsättning för att naturaförmåner kan erhållas, utan lönen kan helt och hållet bestå av naturaförmåner. Förmånen utgör inkomst för den tidsperiod, då arbetstagaren har kunnat utnyttja den.

4.8 Varierande inkomster

I statsrådets förordning om rättshjälp 11 § stadgas att om en löntagares inkomster varierar beräknas de disponibla medlen per månad på basis av inkomsterna under de senaste sex månaderna. Ett medelvärde räknas ut på inkomsterna för ovan nämnda tidsperiod.

Studerandes sommarinkomster periodiseras över hela året.

Ett medelvärde räknas ut endast på löntagares inkomster. Om rättshjälpssökandens inkomster varierar eftersom han eller hon får olika inkomster under olika perioder, gäller för sökanden olika perioder för disponibla medel. Om sökanden får till exempel först arbetsmarknadsstöd och senare lön, har han eller hon två perioder för disponibla medel.

4.9 Inkomster som inte beaktas

- utkomststöd
- skattefria kostnadsersättningar, då det är fråga om äkta kostnadsersättningar och inte förtäckta inkomster.
- sociala förmåner som beviljas för ett särskilt ändamål och som vanligen är oberoende av inkomsterna, till exempel:
  - handikappbidrag (lagen om handikappförmåner),
  - fronttillägg (lagen om frontmannapension),
  - ersättning för uppehälle som är anknuten till arbetslöshetsdagpenningen (lagen om utkomstskydd för arbetslösa),
  - ersättningar för kostnader enligt lagen om offentlig arbetskraftsservice,
  - studiesociala förmåner inom läroavtalsutbildningen (lagen om yrkesutbildning),
  - ersättning för uppehälle och ersättning för inkvartering inom arbetskraftspolitisk vuxenutbildning (lagen om offentlig arbetskraftsservice)

- förmåner som är anknutna till rehabilitering som ordnas av folkpensionsanstalten (lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner),
- bidrag som betalas för arbets- eller dagverksamhet för handikappade (lagen om service och stöd på grund av handikapp) och
- stöd för skolresor för studerande (lagen om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning).

4.10 Inkomsttagare

Enligt statsrådets förordning om rättshjälp 3 § beaktas inte vårdnadshavarnas disponibla medel om en person under 18 år ansöker om rättshjälp. Sökandens processuella ställning avgör. Barn är part i ärenden som gäller underhållsbidrag, underhållsstöd och skolskjuts.

Barnbidrag och underhållsbidrag/-stöd är inkomster för den vårdnadshavare som tar emot bidraget/stödet.

I rättshjälpslagens 3 § konstateras att om sökanden är misstänkt eller svarande i ett brottmål eller om makarna är varandras motparter eller på grund av varaktig söndring bor åtskiljs, bestäms rättshjälpen enbart på basis av sökandens ekonomiska ställning.

Om sökanden har flera roller i ett brottmål, bestäms rättshjälp enligt i vilken roll sökanden har det största behovet av rättshjälp. I ärendet fattas endast ett rättshjälpsbeslut så att man tillämpar en positiv tolkning för sökanden.

4.11 Utlänningar

Av utländska rättshjälpsökande krävs samma utredningar som av finländska sökande.

Enligt statsrådets förordning om rättshjälp 1 § bygger beviljandet av rättshjälp på sökandens meddelande och utredning om inkomster, underhållsskyldighet, utgifter och förmögenhet samt redogörelse för det ärende för vilket rättshjälp söks.

Enligt 3 § 3 moment i rättshjälpslagen beviljas en sökande rättshjälp trots de gränsvärden som gäller för disponibla medel, om sökanden visar att han eller hon inte kan svara för kostnaderna för behandlingen av ärendet på grund av att levnadskostnaderna är högre än i Finland i den medlemsstat inom Europeiska unionen eller i den stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet där den sökande är bosatt eller har hemvist.

4.12 personer som bor på institutioner

Personer som bor på institutioner kan till exempel ha förvärvspensionsinkomster eller förmögenhet.

Kontoutdrag över besparingar kan begäras och inkomsterna kan utredas på basis av den senast fastställda beskattningen.

För sådana personers del som bor på institutioner, främst på grund av ungdomsvård eller i fängelser, räcker nödvändigtvis inte en tom blankett och ombudsmannens konstaterande att klienten är i fängelse eller får ungdomsvård.

Beträffande fångar bör beaktas att makens inkomster räknas med i inkomstutredningen, utom om sökanden är misstänkt eller svarande i ett brottmål eller om makarna är varandras motparter.

4.13 Övrigt

Om rättshjälpsökanden är berättigad till en ekonomisk förmån som det ännu inte fattats beslut om när rättshjälp söks, bör förmånen ändå beaktas på basis av en tillförlitlig bedömning. Rättshjälpsökanden instrueras att underrätta rättshjälpsbyrån om beslutet gällande förmånen, så att rättshjälpsbeslutet kan ändras vid behov.

5 AVDRAG

I statsrådets förordning om rättshjälp (23.5.2002/388) 2 § stadgas om de kostnader som avdras från inkomsterna: så får man fram de disponibla medlen på basis av vilka grundsjälvrisker för rättshjälp bestäms.

I statsrådets förordning om rättshjälp 2 § 1 moment stadgas att från de månatliga inkomsterna avdras skatt enligt förskottsinnehållning eller förskottsbetalning och lagbestämda avgifter för arbetstagaren. Dessutom avdras även skäliga boendekostnader, dagvårdsavgifter, underhållsbidrag, betalning till utsökning samt betalning enligt ett betalningsprogram för skuldsanering.

I statsrådets förordning om rättshjälp 2 § 2 moment stadgas att om det i sökandens hushåll bor barn om vilka sökanden har vårdnaden, avdras från inkomsterna 300 euro per barn. Avdrag kan göras även för ett barn som fyllt 18 år, som sökanden faktiskt försörjer. Har ett barn regelbundna inkomster, som räcker för det egna underhållet, görs inget avdrag för barnet i fråga.

I statsrådets förordning om rättshjälp 4 § 1 moment stadgas om situationer då rättshjälpen i enlighet med 3 § 1 moment i rättshjälpslagen bestäms enbart på grundval av sökandens ekonomiska ställning. Av utgifterna enligt 2 § godtas i detta fall i beräkningen av de disponibla medlen de utgifter som sökanden faktiskt betalar. Barn som är beroende av underhåll från sökanden betraktas som barn som sökanden har vårdnaden om.

5.1 Skatt enligt förskottsinnehållning eller förskottsbetalning och lagbestämda avgifter för arbetstagaren

Från företagarnas inkomster avdras skatt antingen enligt förskottsbetalning eller slutlig beskattning.

Om det är tydligt att lönetagarens förskottsinnehållningsprocent är felaktig kan den rättas till och göra uträkningen enligt den rättade procenten. Då bör man utreda hos skattemyndigheten vad som är förskottsinnehållningsprocenten som motsvarar de realiserade inkomsterna.

Frivilliga pensionsförsäkringsavgifter, pensionsförsäkringsavgifter som betalas för ett bättre pensionsskydd enligt lagen om pension för företagare och fackföreningarnas medlemsavgifter är inte avdragbara avgifter. Avgifter för sjukkasse är inte heller avdragbara.

5.2 Boendekostnader

Om boendekostnader stadgas i rättshjälpförordningens 12 §.

5.2.1 Hyresbostad

Som boendekostnader godkänns en skälig hyra med uppvärmnings- vatten- och elavgifter.

5.2.2 Bostadsrättsbostad

Bolagsvederlag och eventuellt uppvärmnings- vatten- och elavgifter som betalas separat jämföras med hyra. Bolagsvederlaget består av grunddel för vederlag och skötselvederlag. Bostadsrättsavgift godkänns inte som avdrag. Om sökanden tagit lån för bostadsrättsavgiften, godkänns räntan för den.

5.2.3 Delägarbostad

Som boendekostnader godkänns hyra och eventuellt uppvärmnings- vatten- och elavgifter som betalas separat. Amortering som betalas i samband med hyra och med vilken köpesumman för den återstående andelen för bostadsaktier betalas, godkänns inte som avdrag. Om sökanden tagit bostadslån för att betala den återstående andelen, godkänns räntan för den.

5.2.4 Ägarbostad

- *Bostadsaktie*: Som avdrag godkänns skötselvederlag och eventuellt uppvärmnings- vatten- och elavgifter som betalas separat samt räntor på bostadslån.
- *Egnahemshus*: Som avdrag godkänns underhållsutgifter för egnahemshus samt räntor på bostadslån. Underhållsavgifter är avgifter för uppvärmning, avfallshantering, vatten, el och sotningsavgift, fastighetsskatt eller hyra för tomten samt vägavgift.
- Som underhållsavgifter för egnahemshus kan godkännas högst 250 euro/månad utan verifikat. Om sökanden hävdar att avgifterna överstiger summan, bör beloppet på begäran bevisas med verifikat. Om sökanden kräver att boendekostnaderna bör utredas på basis av verifikat och om utgifterna enligt beräkningen understiger 250 euro, godkänns de faktiska utgifterna som avdrag.

5.2.5 Institutionsvård

Även vårdavgifter för sökanden eller sökandens make som får institutionsvård kan beaktas som boendekostnader i beräkningen av de disponibla medlen.

5.2.6 Övrigt om boendekostnader

Utgifterna för uppvärmning (omfattar elfakturan) räknas ut som medeltal, eftersom utgifter för uppvärmning varierar under de olika årstiderna.

Räntor för renoverings- och ombyggnadslån jämföras med bostadslån, så de godkänns med samma förutsättningar som räntor för bostadslån. Vid behov begärs en utredning om lånets karaktär.

Boendekostnaderna kan lämnas obeaktade till den del bostaden är överdimensionerad för familjen. Utgifter för alla boendeformer bör jämföras med en skälig hyra. När detta definieras kan man ta stöd av boendekostnaderna som definieras i lagen om bostadsbidrag. Dessutom kan lokala förhållanden och andra särskilda förhållanden beaktas.

I sådana särskilda fall då sökanden inte har en bostad, utan bor på hotell eller ett motsvarande inkvarteringsställe, kan som avdrag godkännas en andel som motsvarar en skälig hyra.

5.2.7 Två bostäder i andra situationer än söndring

Med en situation där familjen har två bostäder avses situationer då familjen har två bostäder i bostadsbruk av annan orsak än en söndring i äktenskapet eller förhållandet, till exempel på grund av arbete eller studier eller för att de inte har lyckats sälja den förra bostaden. I sådana situationer godkänns som boendekostnader endast kostnader för bostaden som anses vara den s.k. huvudbostaden. Som regel godkänns inte räntor för bostadslån för den förra bostaden eller andra boendekostnader (den gamla bostaden har inte blivit såld) som avdrag.

5.2.8 Utgifter för två bostäder på grund av söndring

I situationer då rättshjälpsökanden på grund av söndring inte längre bor i hemmet som makarna gemensamt äger utan på en annan plats, kan för sökanden avdras förutom boendekostnaderna för den nuvarande bostaden även räntorna för bostadslånet som motsvarar sökandens andel av lånet för det s.k. gemensamma hemmet, som sökanden faktiskt betalar, men inte andra boendekostnader för den förra bostaden, eftersom dessa kostnader anses höra till maken som stannat kvar i bostaden. Om sökanden har bostadslån också för den nya bostaden, kan även dessa ränteutgifter godkännas.

5.2.9 Avdrag från boendekostnader

Bostadsbidrag och bostadstillägg till studiepenning avdras från boendekostnaderna.

5.3 Dagvårdsavgifter

Om dagvårdsavgifter stadgas i rättshjälpförordningens 2 §.

Dagvårdsavgifterna är avdragbara. Sökanden bör uppvisa en utredning för betalning av dagvårdsavgifter. Även avgifter för eftermiddagsvård efter skolan godkänns. Även för dem bör en utredning uppvisas. Av eftermiddagsvård förutsätts en viss regelbundenhet.

5.4 Underhållsbidrag

Om underhållsbidrag stadgas i rättshjälpförordningens 2 och 13 §.

Som underhållsbidrag godkänns de månatliga betalningar som sökanden och maken erlägger enligt dom eller fastställt avtal. För dessa förutsätts inte faktiskt fullgörande av betalningen. Se HD 2011: 50.

På basis av tillförlitlig utredning kan även underhållsbidrag som erläggs regelbundet utan dom eller avtal godkännas. Då förutsätts faktiskt fullgörande av betalningen för att underhållsbidraget ska beaktas som avdrag.

5.5 Betalningar till utsökning

Om betalningar till utsökning stadgas i rättshjälpförordningens 14 § 1 moment.

Som betalningar till utsökning godkänns betalningar som månatligen erläggs till utsökning. Enstaka betalningar till utsökning som inte upprepas månatligen är inte regelbundna betalningar.

Om underhållsbidrag indrivs genom utsökning godkänns inte underhållsbidrag som avdrag, annars skulle samma avdrag godkännas två gånger. Se punkt 5.4 Underhållsbidrag.

5.6 Skuldsaneringsbetalningar

I rättshjälpsförordningens 14 § 2 och 3 moment stadgas om skuldsaneringsbetalningar.

Sådana betalningar till borgenärer som fastställts i ett betalningsprogram enligt lagen om skuldsanering för privatpersoner godkänns förutsatt att gäldenären följt betalningsprogrammet. Under samma förutsättning godkänns betalningar enligt den skriftliga förlikning som täcker gäldenärens alla skulder och som avses i ovan nämnda lag.

I beräkningen av de disponibla medlen som utarbetas för ett skuldsaneringsärende avdras även de tillgångar som gäldenären faktiskt använder för att täcka utgifterna för skötseln av skulderna.

5.7 Övriga avdrag

Listan i 2 § 1 moment i statsrådets förordning om rättshjälp är uttömmande, så därför kan inte andra avgifter såsom exceptionellt stora, regelbundna kostnader för läkemedel eller arbetsresor avdras.

5.8 Avdrag för barn

Om avdrag för barn stadgas i rättshjälpsförordningens 2 § 2 moment.

Om det i sökandens hushåll bor barn under 18 år om vilka sökanden har vårdnaden, avdras från inkomsterna 300 euro per barn. Har ett barn regelbundna inkomster, som räcker för det egna underhållet, görs inget avdrag för barnet i fråga. Barnet kan ha till exempel pensions- eller kapitalinkomster. Som tillräcklig inkomst kan enligt arbetsgruppens syn anses minst arbetsmarknadsstödet grundbelopp netto (beloppet är 2011 442,73 euro/månad). När man bedömer om inkomsterna är tillräckliga bör barnets helhetssituation beaktas, såsom om barnet har medicinering eller en grundsjukdom som förutsätter rehabilitering osv. I sådana fall beaktas barnet inte alls i beräkningen, så för hans eller hennes del räknas inte heller barnbidrag eller eventuellt underhållsbidrag som inkomster.

Avdrag kan göras även för ett barn som fyllt 18 år, som sökanden faktiskt försörjer. Avdrag kan göras för till exempel barn som går på gymnasiet eller i yrkesskolan och som bor hemma. Exakt åldersgräns kan inte ställas, men som regel kan ett barn under 20 år beaktas. Rätt till avdrag finns dock inte, om barnet som bor hemma får arbetslöshetsersättning, pension eller andra tillräckliga inkomster.

5.9 Om sökanden är under 18 år och bor hos sina föräldrar

Om en sådan situation stadgas i rättshjälpsförordningens 3 §.

Om en person under 18 år ansöker om rättshjälp beaktas inte vårdnadshavarnas disponibla medel.

Bostadskostnader avdras inte från barnets inkomster, om barnet inte kan bevisa att han eller hon faktiskt betalar dem.

5.10 Situationer då rättshjälp bestäms enbart på grundval av sökandens ekonomiska ställning enligt de grunder som gäller för en ensamstående person, trots att sökanden har en make

Om sådana situationer stadgas i rättshjälplagens 3 § 1 moment samt rättshjälpsförordningens 4 § 1 moment.

5.10.1 Svarande i brottmål

Som avdrag godtas enligt utgifterna som nämns i rättshjälpsförordningens 2 § de utgifter som sökanden faktiskt betalar.

Barn som är beroende av underhåll från sökanden betraktas enligt denna paragraf som barn som sökanden har vårdnaden om.

5.10.2 Makarna som varandras motparter

Som avdrag godtas enligt utgifterna som nämns i rättshjälpsförordningens 2 § de utgifter som sökanden faktiskt betalar.

Barn som är beroende av underhåll från sökanden betraktas enligt denna paragraf som barn som sökanden har vårdnaden om.

5.10.3 Båda makarna som svaranden

Förfaras som i situationer då makarna är varandras motparter. Till exempel makarnas sammanlagda boendekostnader får inte överskrida de faktiska boendekostnaderna.

5.10.4 Makarna bor åtskiljs på grund av varaktig söndring

Som avdrag godtas enligt utgifterna som nämns i rättshjälpsförordningens 2 § de utgifter som sökanden faktiskt betalar.

Barn som är beroende av underhåll från sökanden betraktas enligt denna paragraf som barn som sökanden har vårdnaden om.

5.11 Underhåll av barn

Om makarna som är varandras motparter fortfarande bor tillsammans i skilsmäsofall, finns det ofta inte att tillgå en utredning om vem som faktiskt underhåller barnen. Samma gäller situationer då barnen bor varannan vecka hos båda föräldrarna, om inte underhållsbidrag fastställts eller betalas i praktiken. I sådana situationer tas hälften av antalet barn med i uträkningen.

5.12 Utredningar som krävs beträffande avdragen

Enligt rättshjälpsförordningens 8 § ska sökanden på begäran av rättshjälpsbyrån lägga fram verifikat över de utgifter som han eller hon yrkar få beaktade samt över skulder.

Utgångspunkten i situationer där de månatliga inkomsterna efter skatter och lagbestämda avgifter för arbetstagaren för en ensamstående person är högst 600 euro och för makar högst 550 euro per person är att en utredning om avdrag inte begärs av rättshjälpsökanden.

5.13 Avdrag som beaktas vid beräkning av tilläggssjälvrisk

Vid beräkning av tilläggssjälvrisk beräknas förmögenheten så att de skulder som hänförs till förmögenheten avdras från det verkliga värdet.

I fråga om sådan förmögenhet som enligt rättshjälpsförordningens 7 § 2 mom. inte beaktas vid bestämmandet av tilläggssjälvrisk, beaktas inte heller en skuld som hänförs till anskaffning av egendom när tilläggssjälvrisk beräknas.

6

BEAKTANDE AV FÖRMÖGENHET

Om beaktande av förmögenhet stadgas i rättshjälpsförordningens 7, 17 och 18 §.

Förmögenhet påverkar endast tilläggssjälvrisk.

Rättshjälpsstagaren ska betala en tilläggssjälvrisk om han eller hon och hans eller hennes make har förmögenhet till ett värde som överstiger 5 000 euro.

Förmögenheten som beaktas beräknas så att de skulder som hänför sig till förmögenheten avdras från det verkliga värdet.

Tilläggssjälvrisk är hälften av sökandens och makens förmögenhet som överstiger 5 000 euro. Med tilläggssjälvrisk täcks den andel av biträdets arvode och kostnader som kvarstår efter att grundsjälvrisk som rättshjälpsökanden betalar har avdragits från den.

Familjens stadigvarande bostad, en sedvanlig fritidsbostad dvs. i praktiken en sommarstuga och en bil, om värdet av dem är rimligt i proportion till familjens storlek och behov, beaktas inte som förmögenhet. Skuld som tagits för att förvärva denna förmögenhet beaktas inte vid beräkning av tilläggssjälvrisk. Om bostadshuset eller fritidsbostaden är belägna på en gårdbruksenhet eller ett skogshemman, godkänns som byggplats högst 2000 m² (motsvarar skattemyndighetens tolkning). Den övriga delen av gårdbruksenheten eller skogshemmanet är annan förmögenhet.

Om sökanden har flyttat ut ur makarnas gemensamma hem på grund av söndring, bor på hyra och delning av bostad inte ännu har gjorts, beaktas andelen av det gemensamma hemmet som egen bostad tills avvitrning eller åtskiljande av egendom ägt rum och det framgår vem som kommer att äga den gemensamma bostaden. Om den gemensamma bostaden med avsikt hålls odelad under en längre tid, beaktas andelen som annan förmögenhet. Sådana situationer bör bedömas från fall till fall.

När tilläggssjälvrisk definieras beaktas inte vid utredningen andelen i ett dödsbo till den del den består av annan egendom än depositioner och motsvarande förmögenhet och därmed jämförbar förmögenhet. Om änkan får enligt nyttjanderättstestamente förfoga över och fritt använda boets tillgångar, beaktas de inte som dödsbodelägarnas förmögenhet.

Egendom som hänför sig till näringsverksamhet eller jordbruk till den del försäljning av denna egendom skulle orsaka betydande olägenhet för näringsverksamheten eller jordbruket beaktas inte heller (Statsrådets förordning om rättshjälp 7 § 3 mom.).

Som förmögenhet beaktas:

- placeringsbostäder
- placeringsskogsskiften
- penningmedel, depositioner
- aktier och andra värdepapper
- fondandelar
- frivilliga pensionsförsäkringar
- sparlivförsäkringar
- fordon, inte nödvändiga: bilar, båtar, husbilar, motorcyklar
- semesterandelar (kan jämsställas med sommarstuga, i vilket fall de inte beaktas som förmögenhet)
- obbyggda tomter

Sökanden uppvisar en utredning över sin egendom. Om det gängse värdet inte har utretts, kan skatteförvaltningens publikation användas vid värdering av tillgångar: Värdering av tillgångar i arvs- och gåvobeskattningen (Skatteförvaltningen 2.10.2009, uppdaterad 22.11.2011)

Det lönar sig dock att beakta att rättshjälp beviljas för en tid av högst 80 timmar, då maximeringsbeloppet uppnås redan med en förmögenhet på 21 000 euro.

Om sökandens förmögenhet överstiger 5 000 euro är tilläggssjälvrisk 50 % av den förmögenhet som överstiger 5 000 euro, oberoende av om sökanden på grund av inkomster får rättshjälp kostnadsfritt.

Exempel 1

Sökanden har en deposition på 8 000 euro. Förmån kostnadsfritt på basis av disponibla medel. Tilläggssjälvriskandelen är 1 500 euro (= 50 % av 3 000 euro).

Exempel 2

Sökanden har en deposition på 6 000 euro, dvs. tilläggssjälvrisk på 500 euro. På basis av de disponibla medlen är förmånen 40 % och biträdets arvode är 1 200 euro.

Självriskandelen är 480 euro (= 40 % av 1 200 euro). Av fakturan kvarstår 720 euro, av vilket faktureras på basis av tilläggssjälvrisk 500 euro. Således faktureras sammanlagt 980 euro.

6.1 Bouppteckning och nyttsituationer

17 §

När ansökan om rättshjälp avser en bouppteckning, beaktas i sökandens tilläggssjälvriskandel enligt 7 § i statsrådets förordning om rättshjälp även den avlidnes tillgångar till

fullt belopp innan skulderna har täckts. I ett ärende som gäller bouppteckning av ett medellöst bo kan Statskontoret eller någon annan bouppteckningsskyldig av särskilda skäl beviljas kostnadsfri rättshjälp.

Detta behandlas närmare i punkt 13.5 Höjd tilläggssjälvrisk.

18 §

När rättshjälp har beviljats i ett ärende som gäller arvskifte eller avvittring, inräknas när ärendet är avslutat i sökandens tillgångar det arv eller den utjämning han eller hon har fått, och därefter fastställs rättshjälpstagarens slutliga tilläggssjälvriskandel enligt vad som bestäms i statsrådets förordning 7 §. Samma förfarande iakttas om rättshjälpstagaren får en fördel med värde i något annat ärende, där rättshjälp har beviljats.

Detta behandlas närmare i punkt 13.6 Utjämning och arv.

Om maken löser in den andra makens andel av det gemensamma hemmet, bör det beaktas att lösenbeloppet inte är utjämning.

6.2 Undantag i att beakta makens förmögenhet

Tilläggssjälvriskens bestäms enligt rättshjälpsförordningen 4 § 1 mom. om det av särskilda orsaker är oskäligt att beakta den förmögenhet som sökandes make har. Denna punkt i förordningen har tillämpats om det är fråga om en personlig och mycket viktig förmån för sökanden, till exempel om man söker ersättning från försäkringsanstalter för personskada eller i pensionsärenden när ärendet har mycket stor betydelse för sökanden.

6.3 Periodisering av tilläggssjälvriskandelen

När man beaktar avsikten med tilläggssjälvriskandelen dvs. att klienten bör, om hans eller hennes tillgångar tillåter det, vara beredd att täcka kostnader som orsakas av rättshjälp med egna tillgångar, stakade arbetsgruppen ut som riktlinjer för ändringssituationer att beloppet av tilläggssjälvriskandelen inte kan sjunka från och med den tidpunkt då tilläggssjälvriskandel för första gången bildas, utan endast stiga.

Exempel

Klientens tilläggssjälvrisk är under tiden 1.1.–1.2.2011 0 €, under tiden 2.2.–3.3.2011 800 € och från och med 4.3.2011 500 €

Då har klienten ingen tilläggssjälvrisk under faktureringsperioden 1.1.–1.2., under perioden 2.2.–3.3. är tilläggssjälvrisk 800 € och likaså under perioden som börjar 4.3., eftersom tilläggssjälvrisk inte kan sjunka, endast stiga.

Arbetsgruppen fäster uppmärksamhet vid att rättshjälpstagaren kan under en faktureringsperiod ha flera uppdrag som sköts samtidigt på samma rättshjälpsbyrå eller på flera byråer, och för alla bildas det tilläggssjälvrisk. Om en sådan situation upptäcks bör

man när varje uppdrag är slutfört kontrollera om klientens tilläggssjälvriskandel redan använts för att täcka kostnaderna för rättshjälp.

Exempel

Klienten har anförtrott rättshjälpsbyrån tre uppdrag. För alla dessa uppdrag har det bestämts att tilläggssjälvriskandelen är 1 000 euro, grundsjälvriskandelen är 0 %. När uppdragen slutförts är ersättningen för åtgärderna i 1 ärendet 1 500 euro, i 2 ärendet 2 400 euro och i 3 ärendet 3 500 euro.

Om klienten faktureras för alla åtgärder, måste han eller hon täcka kostnader för 1 400 euro med sin tilläggssjälvriskandel, även om hans eller hennes tilläggssjälvriskandel är 1 000 euro. Om en sådan situation upptäcks på rättshjälpsbyrån, bör chefen för byrån underrättas om detta så att denne kan sänka beloppet av tilläggssjälvriskandelen med stöd av 20 § i rättshjälpslagen. Arbetsgruppen rekommenderar att chefen för byrån fattar beslutet, och inte det offentliga rättsbiträdet som skött uppdraget.

7 RÄTTSHJÄLPSAVGIFTEN

Om rättshjälpsavgiften stadgas i rättshjälpslagens 12 § och rättshjälpsförordningens 20 §.

7.1 Rättshjälpsavgift tas ut hos sökanden

- om de månatliga disponibla medlen är högst 600 € för en ensamstående person och högst 550 € person för makar
- förmögenhet som beaktas är över 5 000 € (sökandens och makens)
- enligt statsrådets förordning om rättshjälp 17 § beaktas i sökandens tilläggssjälvriskandel enligt 7 § även den avlidnes tillgångar till fullt belopp innan skulderna har täckts, när ansökan om rättshjälp avser en bouppteckning. Den avlidnes smärre bruttotillgångar bildar således indrivningsskyldighet för rättshjälpsavgift genom tilläggssjälvrisk, bruttotillgångar på några euro uteslutna. Beträffande "särskilda skäl" i paragrafen är det skäl att vara återhållsam. Se exempel i punkt 13.5 Höjd tilläggssjälvrisk
- enligt 18 § i statsrådets förordning om rättshjälp inräknas i ett ärende som gäller arvskifte eller avvitrning i sökandens tillgångar det arv eller den utjämning han eller hon har fått. Samma gäller om rättshjälpsstagaren får en fördel med värde i pengar i något annat ärende (se punkt 13 Faktureringsgrunder). Om förmögenheten som ökat på detta vis överstiger 5 000 €, bör rättshjälpsavgiften tas ut
- rättshjälpslagen 3 b §: rättshjälpsbeslut som domstolen fattat för den del som överstiger försäkringen om sökanden inte får rättshjälp kostnadsfritt (% - ersättningsklient eller arvode genom tilläggssjälvrisk). Rättshjälpsbyrån svarar inte för fakturering av rättshjälpsavgift
- begäran om avgörande, när rättshjälp inte beviljas kostnadsfritt (sökanden % - ersättningsklient eller arvode genom tilläggssjälvrisk) om det görs en positiv självrättelse eller begäran om avgörande förs till domstolen (rättshjälpslagen 12 §)
- inkomsterna eller förmögenheten som beaktas ändras under uppdraget så att gränsen för disponibla medel överstigs, även om rättshjälpsavgift tidigare inte har tagits ut
- rättshjälpsavgift faktureras, även om gränsen för disponibla medel understigs under uppdraget och rättshjälpsbeslutet ändras

7.2 Rättshjälpsavgift tas inte ut

- om klienten meddelar efter att rättshjälpsbeslutet fattats att han eller hon inte vill lämna in ett uppdrag
- rättshjälpslagens 12 § 2 moment när det är fråga om rättshjälp i form av juridisk rådgivning i liten skala, således främst råd som ges per telefon, via e-post eller liknande
- klienten återkommer i samma ärende, även om målet redan statistiskt sett avslutats. Om det inte går att öppna ärendet på nytt i Romeo, fattas ett nytt rättshjälpsbeslut och uppdrag, men en ny rättshjälpsavgift tas inte ut
- om rättshjälp inte beviljas dvs. det fattas ett nekande beslut
- biträde byts medan målet pågår
- översändande av ansökning om rättshjälp mellan medlemsstater i Europeiska unionen (rättshjälpslagen 28 a 2 mom.)
- ekonomiska utredningar:
  1. för förordnande av biträde (statsrådets förordning om rättshjälp 26 § 1 mom.)
  2. utredning enligt brottsskadelagen för ersättningsansökan som tillställs Statskontoret (statsrådets förordning om rättshjälp 26 § 2 moment)
  3. ekonomiska utredningar för EU-domstolar (lagen om statliga rättshjälpsbyråer, 11 § 2 mom.)
  4. för kostnader som överstiger rättsskyddsförsäkringen

7.3 Rättshjälpsavgiften tas ut för enskilda ärenden

När detta avgörs efterföljs diarieförings- och statistikföringsanvisningarna för de statliga rättshjälpsbyråerna (OM/18/33/2006) som gavs 20.12.2006. Enligt dessa diarieförs som separata ärenden:

- ansökan om intressebevakare eller ställföreträdare för intressebevakare
- ansökan om skiftesman eller boutredningsman
- äktenskapsskillnad och avvitrering (utom om behandlingen av avvitringsärendet slutar i den första konsultationen, då det är fråga om ett ärende)
- i en privatpersons skuldsaneringsärende fastställande och ändring av betalningsprogram
- upphävande och fastställande av faderskap i fråga om samma barn
- säkringsåtgärd som en separat åtgärd
- ett ärende som slutat i avtal eller annars skötts och i vilket verkställighetsgrund söks, till exempel när motparten inte betalar utjämning vid avvitrering.

Dessa anvisningar bör beaktas förutom i egna uppdrag även i rättshjälpsbeslut som fattas för privata. Det kan t.ex. uppstå en situation då en del av ärendet i en ansökan ska behandlas i förvaltningsdomstolen, en del behandlas av Migrationsverket.

Samma svarande i brottmål, många ärenden samtidigt, ändå fattas endast ett rättshjälpsbeslut.

I ärenden med många huvudmän förfaras enligt anvisningar på följande sätt:

- om ärendet har nödvändig processgemenskap eller parterna annars har gemensamma intressen fattas som regel ett rättshjälpsbeslut och de andra parterna antecknas som andra sökanden. Sådana ärenden är t.ex. underhållsbidrag för barn, avvitrningar, inbördes testamenten, besöksförbudsärenden, asyl- och uppehållstillståndsärenden, hävning av köp eller skadeståndsärenden
- om rättshjälpsökanden i ovan nämnda ärenden har olika hushåll fattas alla parterna ett eget rättshjälpsbeslut och besluten får egna diarienummer
- i arvskifte finns det som regel en klient och de andra dödsbodelägarna antecknas som motparter och inte andra parter (godtagande motpart).

Enligt det ovan nämnda diarieförs ärendet som ett ärende dvs. en rättshjälpsavgift tas ut, även om det finns många sökanden.

- underhållsbidrag för barn i alla situationer
- avvitrningar
- arvskiften
- inbördes testamenten
- besöksförbudsärenden
- asyl- och uppehållstillståndsärenden
- hävning av köp
- skadeståndsärenden

Om parternas krav eller ställning avviker helt eller delvis från varandra, fattas dock ett eget rättshjälpsbeslut med ett eget diarienummer för var och en part.

Enligt det ovan nämnda diarieförs som två/flera ärenden bl.a. flera svaranden/målsäganden som ska biträdas i brottmål.

7.4 Fakturering av rättshjälpsavgift

Från ärendehanteringssystemet Romeo sänds direkt information om rättshjälpsbeslut för vilka privata biträden förordnats till Statens servicecenter för ekonomi- och personalförvaltning (Palkeet) gällande fakturering av rättshjälpsavgift, om det kryssats för "rättshjälpsavgift faktureras" i rättshjälpsbeslutet.

Som regel faktureras rättshjälpsens egna klienter för rättshjälpsavgiften i samband med fakturering av arvoden, men om klienten så vill kan man också fakturera genast när uppdraget tas emot.

Palkeet bildar fakturor som sänds till klienterna av de fakturor som sänts till dem från Romeo. Rättshjälpsbyrån bör dock ha beredskap att också ta emot kontantbetalningar.

Rättshjälpsavgiften kan enligt rättshjälpslagen 21 § drivas in hos rättshjälpsstagaren med stöd av ett beslut av rättshjälpsbyrån utan dom eller beslut från domstol.

8 FÖRORDNANDE AV BITRÄDE

Rättshjälpslagen 6, 7, 8 och 9 §:er.

8.1 Val av biträde

Rättshjälpsökanden kan i fråga om rättegångsärenden välja om han eller hon vill ha ett offentligt biträde eller ett privat biträde. Det privata biträdet bör vara en person med juristutbildning. Om rättshjälpsstagaren själv har föreslagit en person som uppfyller behörighetsvillkoren till sitt biträde, ska denne utses om särskilda skäl inte kräver något annat.

I Rättegångsbalken 15: 2 § 1 moment stadgas om biträdets allmänna behörighet och enligt det kan som rättegångsombud eller rättegångsbiträde anlitas en person som står i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande till en part och som har avlagt annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt, som är redbar och som annars är lämplig och skickad för uppdraget samt som inte är försatt i konkurs och vars handlingsbehörighet inte har begränsats.

Målets natur och art kan kräva vissa förutsättningar för förordnande av biträde och om detta stadgas i rättshjälpslagens 8 § 2 moment. Enligt det ska för den som är misstänkt i ett brottmål förordnas till biträde ett offentligt rättsbiträde eller en advokat eller, av särskilda skäl, ett rättegångsbiträde med tillstånd, om den misstänkte är anhållen eller häktad, om personen är misstänkt för eller för honom eller henne yrkas straff för ett brott för vilket inte har föreskrivits lindrigare straff än fängelse i fyra månader eller för försök till eller delaktighet i ett sådant brott, eller om den misstänkte inte har fyllt 18 år.

I andra än rättegångsärenden ger som regel endast offentliga biträden rättshjälp med statlig finansiering. I lagen om statliga rättshjälpsbyråer 10 § stadgas om situationer, då ett privat biträde kan förordnas i ett s.k. utomprocessuellt ärende.

8.2 Ärende som ska behandlas i domstol

Med domstolsärende avses förutom ärenden som redan behandlas i domstol också ärenden som ännu inte har förts till domstol men som kommer att föras dit. Ett privat biträde kan således också förordnas redan innan huvudsaken blir anhängig. När man ansöker om rättshjälp innan ärendet har anhängiggjorts vet man emellertid inte nödvändigtvis ännu om ett ärende som i och för sig hör till domstolens behörighet de facto kommer att bli föremål för domstolsbehandling eller om behandlingen kommer att avslutas före det, t.ex. genom förlikning. Förordnandet av ett privat biträde förutsätter således dock att rättstvisten i hög grad har konkretiserats och att den redan har utvecklats till en domstolstvist i det avseendet att den kommer att bli föremål för behandling i domstol, om inte förlikning kan ingås före domstolsbehandlingen. (Se regeringens proposition 82/2001 s. 87.) Ärendet förutsätter en utredning om att ärendet kommer att föras till domstol, till exempel en stämningsansökan eller en utredning om motpartens ståndpunkt

t.ex. på basis av brevväxling. Förordnande av biträde bör i sådana fall begränsas med ett visst timantal som senare kan ökas vid behov.

Ett privat biträde kan förordnas till biträde redan vid förundersökning. Dessa situationer är alltid undantagsfall. I en förundersökning är polisens uppgift i regel att som en neutral organisation undersöka brott och biträdets roll är liten i förundersökning (att biträda vid förhör), så i allmänhet förutsätter rättsskyddet inte att biträde förordnas till förundersökningen. Om det har använts eller används undersökningsmetoder som avviker från normala, t.ex. inspelning av förhör på video ("barnärenden") osv. kan rättsskyddet förutsätta biträde redan vid förundersökningen (separata rättegångar t.ex. i kvarstadsärende). Man bör alltid begrunda hur allvarligt ärendet är, dess natur och art samt sökandens personliga egenskaper. Ärendet bör också alltid begränsas till ett visst antal timmar eller en vis åtgärd (t.ex. avslutande utsaga vid förundersökning). Man bör beakta att om förutsättningarna för förordnande av biträde senare uppfylls, kan det naturligtvis förordnas ett biträde till domstolsbehandling (två olika ärenden/biträdande vid förundersökning och i domstol).

Om förutsättningarna för biträde uppfylls, kan domstolen förordna ett biträde redan till förundersökningen. Förordnande av biträde är primärt och domstolen bestämmer och godtar biträdets arvode.

8.3 Ärende som behandlas utanför domstol

I ärenden som inte ska eller inte kan behandlas i domstol ger endast offentliga biträden rättshjälp (rättshjälpslagen 8 §). Sökanden kan välja vilken rättshjälpsbyrå han eller hon vill använda.

I följande situationer kan också ett privat biträde förordnas i ärenden som inte är anhängiga vid domstol:

1. I brottmål redan under förundersökning med förutsättningar som nämns i punkt 8.7.
2. I situationer enligt 10 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer, då rättshjälpsökanden ska hänvisas till ett rättsbiträde vid en annan rättshjälpsbyrå eller till ett privat biträde:
  - om det offentliga rättsbiträdet är jävigt i saken
  - om byråns offentliga rättsbiträden på grund av sin arbetssituation inte kan sköta ett brådskande ärende
  - om det inte råder ömsesidigt förtroende mellan det offentliga rättsbiträdet och den som begär rättshjälp
  - om den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte kan tillhandahålla tjänster på sökandens eget nationalspråk, finska eller svenska
  - om det finns annan grundad anledning.

I andra ärenden än sådana som behandlas i domstol hänvisas sökanden i de situationer som avses i 1 moment till en annan rättshjälpsbyrå, om den närmaste rättshjälpsbyrå finns inom ett avstånd som kan anses vara rimligt för uträttande av ärenden. I annat fall hänvisas sökanden till ett privat biträde.

Sådan hänvisning är alltid ett undantagsfall och om ett privat biträde förordnas på ovan nämnda grunder, bör tiden eller åtgärden alltid begränsas i hänvisningen.

Om det förordnas ett privat biträde i asylärenden (Utlänningslagen 9 § 2 mom.) för rådgivning och samtal, är det motiverat att begränsa tid och åtgärder. Rättshjälpsbyrå bör när den godtar fakturan bedöma att fakturan är skälig och riktig enligt statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp. I ifrågavarande förordning sägs till exempel om restid att arvode för restid inte betalas utan särskilda skäl för längre tid än åtta timmar i ett och samma ärende. Om rättshjälpsbyrå jämkar biträdets krav på arvode har biträdet rätt att framställa begäran om avgörande i ärendet och på det sättet tar förvaltningsdomstolen ställning till fakturans belopp och åtgärderna som faktureras, såsom restid.

Rättshjälpsbyrå som förordnat biträdet till ärendet som behandlas utanför domstol, godtar fakturan (tid/åtgärder) och svarar för betalning av biträdets arvode. Biträdet har möjlighet att sända en elektronisk faktura, då behandlingen av fakturan är snabbare.

8.4 Annat beaktansvärt

Ett biträde kan förordnas i en situation då domstolens förordnande av försvarare upphör, om förutsättningarna för förordnande av biträde uppfylls (förordnande av försvarare är primärt).

Om maximigränsen för rättsskydd överstigs i rättsskyddsärenden, förordnas biträdet av domstolen som behandlar ärendet och i sådant fall ger rättshjälpsbyrå den ekonomiska utredningen (rättshjälpslagen 3 b §). Ekonomisk utredning ges på begäran för förordnande av försvarare.

Barnskyddsärenden är utomprocessuella ärenden före eventuell handläggning i rätten och kommunen kan i vissa fall bli tvungen att betala arvodet för biträdet som förordnats till intressebevakare eller ställföreträdare för intressebevakare, se punkt 15.6 Barnskyddslagen. Hörande av föräldrar hos socialmyndigheten förutsätter inte jurist och således finns det inte förutsättningar för förordnande av privat biträde.

Byte av biträde hör i domstolsärenden till domstolen som handlägger ärendet. Domstolen kan alltid upphäva förordnande av biträde om den anser det motiverat.

Vid behov kan biträde förordnas till medling i domstol om sökandens rättsskydd förutsätter det.

Justitieministeriet (internationella enheten) kan av särskilt vägande skäl bevilja en mera omfattande rättshjälp för ett ärende som behandlas utomlands (i praktiken bortförande av barn). I sådana ärenden bestämmer justitieministeriet nödvändiga arvoden och ersättningar som betalas med statlig finansiering. Rättshjälpsbyrån gör en ekonomisk utredning för dessa ärenden.

I ärenden gällande tillfälligt besöksförbud förordnas inte biträde till handläggning hos polismyndighet.

Rättshjälpsbyrån beslutar om beviljandet av rättshjälp, om inte något annat föreskrivs i rättshjälpslagen eller någon annan lag. Om ett offentligt rättsbiträde är jävigt i huvudsaken, ska den som ansöker om rättshjälp anvisas att lämna in sin ansökan till en annan rättshjälpsbyrå. På sökandens begäran kan beslutet dock fattas vid rättshjälpsbyrån i fråga, om inte omständigheterna kräver att ärendet överförs. Det offentliga rättsbiträde som biträder motparten får dock inte avgöra ansökan om rättshjälp.

Med stöd av lagen om statliga rättshjälpsbyråer 12 § kan ledande offentliga rättsbiträdet skriftligen förordna en medlem av kanslipersonalen att avgöra rättshjälpsansökningar i klara fall. Om avgörandet av ansökan lämnar rum för tolkning ska ansökan överlämnas till ett offentligt rättsbiträde för avgörande.

Rättshjälpsbeslutet får sändas under den kontaktadress som sökanden har uppgett. Om inte något annat visas, anses sökanden ha fått del av beslutet den sjunde dagen från det beslutet postades.

Om rättshjälp inte har beviljats enligt ansökan, kan sökanden föra frågan om beviljande av rättshjälp till domstol för prövning så som det stadgas i rättshjälpslagens 24 §.

Om beslutet inte är överensstämmande med ansökan, ger rättshjälpsbyrån anvisningar åt sökanden hur begäran om avgörande ska utarbetas.

Ett nekande rättshjälpsbeslut hindrar inte sökanden från att söka rättshjälp i samma ärende om det uppkommer nya grunder. Om till exempel behandling av ärendet går vidare till en annan myndighet eller domstol kan det vara en grund för rättshjälp.

I en del ärenden fattar dock rättshjälpsbyrån inte beslut om rättshjälp. Undantagsfall är förutom vissa situationer gällande rättsskyddsförsäkring och överskridande av maximalt antal timmar för rättshjälp även militära rättegångsärenden och ärenden som behandlas i fängelsedomstolen, i vilka domstolen fattar beslut om beviljande av rättshjälp. I regel behövs ingen förmögenhetsutredning för militära rättegångsärenden och ärenden som behandlas i fängelsedomstolen.

9.1 Åtgärdsbegränsningar

Åtgärder ska i det enskilda fallet begränsas så att de omfattar enbart sådana åtgärder som är nödvändiga för att sköta ärendet. De åtgärder som rättshjälpen innefattar kan begränsas redan i rättshjälpsbeslutet. Förordnandet gällande de åtgärder som rättshjälpen innefattar kan vid behov utvidgas.

Som nödvändiga åtgärder kunde allmänt taget anses sådana åtgärder som en person som är kapabel att själv betala sin rättshjälp normalt skulle vidta i ett motsvarande ärende. Vilka åtgärder som är nödvändiga i en rättslig angelägenhet bestäms i respektive fall enligt särdragen i angelägenheten. Därför ska det aktuella fallets art och betydelse, värdet på det omtvistade objektet och omständigheterna som en helhet beaktas, när åtgärderna och frågan om de är nödvändiga bedöms.

I angelägenheter som är av mindre betydelse är det således möjligt att begränsa rättshjälpen till enbart t.ex. rådgivning. Vidare kan uppmärksamhet fästas vid sökandens personliga egenskaper och i vilken mån han eller hon själv kan vidta de åtgärder som ärendet kräver. Det är således möjligt att t.ex. begränsa åtgärderna till enbart behövlig rådgivning och upprättande av nödvändiga handlingar, om sökanden efter detta själv kan sköta sin sak hos myndigheten eller domstolen.

De åtgärder som rättshjälpen innefattar kan begränsas redan i rättshjälpsbeslutet, om man redan då kan individualisera de åtgärder som skötseln av ärendet kräver.

Även om de åtgärder som rättshjälpen innefattar inte har begränsats, ska det rättsbiträde som förordnats att sköta rättshjälpsangelägenheten också medan uppdraget pågår begränsa sina åtgärder till enbart sådana åtgärder som är nödvändiga, i enlighet med de ovan nämnda kriterierna. Bedömningen av de enskilda åtgärdernas nödvändighet görs i sista hand i efterskott när ersättningen till ett privat biträde fastställs för de åtgärder han eller hon har vidtagit.

Det är domstolens uppgift att sörja för att till biträdet inte betalas ersättning för onödiga åtgärder. Domstolen ska således försäkra sig om att de åtgärder som ligger till grund för biträdets faktura faktiskt är nödvändiga med hänsyn till sakens natur. Biträdet ansvarar för att maximiantalet 80 timmar inte överskrids. Maximigränsen för rättshjälp är ovillkorlig i utomprocessuella ärenden. Domstolen kan besluta att rättshjälpen ska fortsätta om det finns särskilda skäl att fortsätta rättshjälpen med beaktande av rättshjälpsstagarens behov av rättsskydd och ärendets art och omfattning.

Domstolen som behandlar saken kan besluta att rättshjälpen ska fortsätta. En förutsättning är att rättshjälpsstagaren lägger fram en utredning om de nödvändiga åtgärder som behandlingen av ärendet förutsätter samt att det finns särskilda skäl att fortsätta rättshjälpen med beaktande av rättshjälpsstagarens behov av rättsskydd och ärendets art och omfattning. Domstolen ska då fastställa ett maximiantal timmar för de åtgärder för vilka ersättning betalas till biträdet. Detta antal timmar får inte överskrida 30 timmar åt gången, om inte domstolen på grund av ärendets särskilda omfattning bestämmer annat. Begäran om fortsatt rättshjälp ska göras i god tid innan antalet timmar har uppnåtts.

Rättshjälpsstagaren ska underrätta rättshjälpsbyrån om förändringar i sina ekonomiska förhållanden. Biträdet ska påminna sin huvudman om denna skyldighet när förändringar sker i dennes ekonomiska förhållanden enligt rättshjälpslagens 15 §.

Om förutsättningar för beviljande av rättshjälp inte har funnits eller om de har ändrats eller inte längre finns, kan rättshjälpsbyrån med stöd av rättshjälpslagens 16 § ändra rättshjälpsbeslutet eller besluta att rättshjälpen ska upphöra. Beslut ska alltid genast meddelas åt rättshjälpsstagaren, liksom beslut i allmänhet. Sökanden kan på det sätt som nämns i rättshjälpslagens 24 § föra frågan om ändring av rättshjälpsbeslutet eller rättshjälpens upphörande till den där avsedda domstolen för avgörande.

Den domstol som behandlar huvudsaken kan alltid under de förutsättningar som nämns i 16 § 1 moment i ett ärende som den behandlar ändra rättshjälpsbeslutet eller besluta att rättshjälpen ska upphöra.

När rättshjälpsstagarens självriskandel ändras ska det bestämmas om det nya beslutet ska tillämpas retroaktivt. När det beslutas att rättshjälpen upphör ska det bestämmas om rättshjälpsstagaren ska ersätta staten för erhållen rättshjälp och fastställs ersättningens belopp.

Ett offentligt rättsbiträde kan slutföra ett påbörjat uppdrag även om rättshjälpsstagaren till följd av förändringar i sin ekonomiska ställning eller i själva ärendet inte längre är berättigad till rättshjälp. Till denna del tas full ersättning ut för rättshjälpsbyråns tjänster.

Med begäran om avgörande hänskjuter sökanden ärendet att prövas i domstol. Förfarandet med begäran om avgörande har stadgats som fortsättning för rättshjälpsbyråns beslutsfattande. Eftersom domstolen har de bästa förutsättningarna att bedöma behovet av rättshjälp i det ärende som behandlas är det viktigt att rättshjälpsbyråns rättshjälpsbeslut alltid kan föras till den domstol där huvudsaken behandlas eller som är behörig att behandla huvudsaken. Domstolens sakkunskap kan således utnyttjas i fråga om huvudsaken i en sådan situation när rättshjälpsbyråns avgörande av någon anledning har gjorts stridigt.

Begäran om avgörande är inte ändringssökande utan en del av beslutsfattandet. Domstolen är således inte bunden av rättshjälpsbyråns beslut utan kan ändra beslutet såväl till fördel som till nackdel för den som har framställt begäran.

I ärenden som behandlas i domstol kan domstolen som behandlar huvudsaken också på tjänstens vägnar ändra rättshjälpsbeslutet eller besluta att rättshjälpsförmånen ska upphöra, om förutsättningarna för beviljandet av rättshjälpen under processens gång har ändrats eller om sådana inte längre finns, eller om det aldrig ens har funnits några förutsättningar för rättshjälp.

Begäran om avgörande ska framställas inom 30 dagar från det att beslutet delgivits, dock före avgörandet i huvudsaken har vunnit laga kraft. Begäran om avgörande ska tillställas den rättshjälpsbyrå som fattat beslutet. Den ska framställas skriftligen och i den ska uppges det beslut av rättshjälpsbyrån som begäran gäller samt till vilka delar och på vilken grund sökanden är missnöjd med beslutet.

Rättshjälpsbyrån ska utan dröjsmål sända begäran om avgörande för prövning till den domstol där huvudsaken behandlas eller till vars behörighet det hör att pröva huvudsaken. Om behandlingen av huvudsaken i domstolen har avslutats och tiden för sökande av ändring inte har gått ut, ska begäran om avgörande tillställas den domstol som sist har behandlat saken. Om rättshjälpsbeslutet gäller ett ärende som inte kan föras till domstol eller ett ärende i fråga om vilket beslutet överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen, ska begäran om avgörande tillställas den förvaltningsdomstol inom vars domkrets den rättshjälpsbyrå som har fattat rättshjälpsbeslutet finns. Den domstol till vilken rättshjälpsbyrån har riktat begäran om avgörande är behörig att pröva saken.

I beslut som rättshjälpsbyrån har fattat med stöd av rättshjälpslagen får ändring inte sökas genom besvär, om inte något annat bestäms i någon annan lag.

11.1 Situationer då begäran om avgörande kan framställas

Begäran om avgörande kan framställas om alla beslut som rättshjälpsbyrån fattat, såsom:

- ärenden gällande förordnande av biträde (8 §)
- beslut gällande beviljande av rättshjälp (11 §)
- rättshjälpsavgiften (12 §)
- ändring av rättshjälpsbeslutet och rättshjälpens upphörande (16 §)
- bestämmande av arvoden och ersättningar (18 §)
- fastställande av självriskandelen (20 §).

Förutsättningen är att ansökan om rättshjälp eller begäran om ersättning helt eller delvis har förkastats i beslutet. Beslutet genom vilket rättshjälp har beviljats i enlighet med ansökan får inte föras till domstol.

Om begäran om avgörande begärs under förundersökningen, bör rättshjälpsbyrån utreda vilken domstol som är behörig i ärendet. Även en annan domstol domstolen för gärningsorten kan vara behörig.

Vid behov bör rättshjälpsbyrån kontakta åklagaren eller biträdet för att utreda vilken som är den rätta domstolen. En sådan situation kan uppstå till exempel när brott som begåtts på flera orter undersöks.

Om behandlingen av huvudsaken i domstolen har avslutats och tiden för sökande av ändring inte har gått ut, ska begäran om avgörande tillställas den domstol som senast behandlat saken. Vid sökande av ändring, när besvärsskriften tillställts, är fullföljdsdomstolen den behöriga domstolen.

I ärenden som undersöks i en förvaltnings- eller förvaltningsrättskipningsmyndighet och i vilka det är möjligt att överklaga till domstol, bestäms domstolens behörighet enligt vilken domstol som är behörig att underöka besvärsskriften som gäller huvudsaken. Till exempel ärenden som behandlas i besvärsnämnden för olycksfallsärenden tillställs försäkringsdomstolen, eftersom ändring av besvärsnämndens beslut söks i försäkringsdomstolen. Helsingfors förvaltningsdomstol är emellertid behörig att pröva en begäran om avgörande som gäller ett beslut om rättshjälp i ett i utlänningslagen avsett ärende som gäller asyl eller uppehållstillstånd på grund av behov av skydd och som behandlas vid utlänningsverket.

11.2 Undantag i förfarandeordningen

I de fall där beslutet i huvudsaken överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets den rättshjälpsbyrå som har fattat rättshjälpsbeslutet finns behörig att pröva begäran om avgörande också i de fall där beslutet i huvudsaken överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen. Till exempel kan vissa beslut av rättsskyddscentralen för hälsovården överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen.

Den domstol till vilken rättshjälpsbyrån har riktat begäran om avgörande är alltid behörig att avgöra den rättshjälpsfråga som avses i begäran, oberoende av om den anser sig vara behörig i huvudsaken eller inte.

Om huvudsaken inte kan föras till domstol, är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets den rättshjälpsbyrå som har fattat rättshjälpsbeslutet finns behörig att pröva begäran om avgörande.

11.3 Självrättelse vid rättshjälpsbyrån

Rättshjälpsbyrån har möjlighet att själv rätta sitt beslut om en begäran om avgörande som nämns i rättshjälpslagen 24 § riktats till den. Sökanden som framställt begäran om avgörande ska genast informeras om rättelsebeslutet. Beslutet kan delges sökanden så som bestäms i rättshjälpslagens 11 § 1 moment.

12 ÄNDRINGSSÖKANDE

I ett beslut som en domstol har fattat med stöd av rättshjälpslagen får ändring sökas genom besvär i samband med huvudsaken eller, om beslutet har fattats innan huvudsaken har avgjorts, genom särskilda besvär med iakttagande av vad som bestäms om sökande av ändring i huvudsaken. Ordning för ändringssökande som efterföljs i huvudsaken avgör rätten till och förfarandet för ändringssökande som efterföljs i ett rättshjälpsärende oberoende av om ändring söks i samband med huvudsak eller separat. Om det i huvudsaken är fråga om ett ärende som hovrätten avgjort i första instans och som det således inte krävs besvärstillstånd i, kan man även överklaga hovrättens rättshjälpsbeslut som fattats på basis av begäran om avgörande utan att söka besvärstillstånd.

Undantag: i ett ärende i fråga om vilket beslutet överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen, får ändring i rättshjälpsbeslutet sökas endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Till exempel kan vissa beslut av rättskyddscentralen för hälsovården överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen.

I ett ärende som inte kan föras till domstol kan ändring sökas endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Detta eftersom det är fråga om ett ärende som inte kan föras till domstol, således finns det inte heller en sådan huvudsak som kan bestämma ordningen för ändringssökande i ett rättshjälpsärende.

Besvärstillstånd i förvaltningsdomstolens rättshjälpsärenden kan beviljas:

- på s.k. prejudikatgrund,
- om det finns särskilt skäl för det på grund av ett uppenbart fel eller
- om det finns ett vägande ekonomiskt eller annat skäl för beviljande av besvärstillstånd

13 ARVODEN OCH FAKTURERINGSGRUNDER

Arvoden för arbetet som gjorts på rättshjälpsbyrån faktureras till fullt belopp och på samma grunder som det privata biträdet för en klient som fått rättshjälp gör. Timpris för arvoden och beräkning av ersättningsprocent baserar sig på författningar på förordningsnivå. Byråer och enskilda tjänstemän bör efterfölja lagstiftningen och justitieministeriets anvisningar när de sköter uppdrag under tjänsteansvar. Klienter bör behandlas jämlikt på varje byrå i alla delar av landet. Rättshjälpsbyråerna är nettobudgeterade ämbetsverk och å andra sidan beror anslaget som finns till förfogande inom hela sektorn förutom på utgifter också på inkomster.

13.1 Författningar, bestämmelser och anvisningar

- Rättshjälpslagen
- Statsrådets förordning om rättshjälp
- Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp
- Lagen om statliga rättshjälpsbyråer
- Lagens förarbeten
- Justitieministeriets anvisningar
- Regler om god advokatsed
- Diarieförings- och statistikföringsanvisningarna för de statliga rättshjälpsbyråerna
- De statliga rättshjälpsbyråernas verksamhetsberättelse 2009 och justitieministeriets ställningstagande därtill (OM 16/013/2010, 15.6.2010)
- Resultatförhandlingsmaterial
- Arbetsgruppsbetänkandet Utveckling av bedömningen av kvaliteten på offentlig rättshjälp 2009: 14
- Allmänna författningar gällande tjänsteansvar
- Riktlinjer som tagits fram inom en krets/på en rättshjälpsbyrå

13.2 Rättshjälpsklienter

13.2.1 Utomprocessuella ärenden

Alla åtgärder och tiden som använts för åtgärderna ska föras tidsenligt in i Romeo. Timfaktureringsgrund enligt tidsanvändning (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 1 § 2 mom., 2 § 1 och 2 mom.). Åtgärder som utförs av sekreterare och som främjar uppdraget beaktas i faktureringen, t.ex. upprättande av bouppteckningsinstrument.

Timarvode är 100 euro per timme och moms tilläggs inte på rättshjälpsbyråns arvode. Procentersättningen räknas på detta timpris.

T.ex. $55 \% \times 100 \text{ €} \times 5 \text{ tim.} = 275 \text{ €}$

Om rättshjälpsstagarens tilläggssjälvriskandel är större än arvode, är timpriset 100 €. Tilläggssjälvrisk kompletterar grundsälvrisk (Statsrådets förordning om rättshjälp 7 § 1 mom., sista meningen). Faktureringsprogrammet kan räkna det rätta beloppet, när grundinformationen är riktig.

Arvode betalas för restid om resan är 20 kilometer eller mer i en riktning, max 8 timmar/ärende (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 5 §).

När totalsumman för arvodet bestäms, avrundas den tid som använts till närmaste halvtimme (Statsrådets förordning om rättshjälp 2 § 2 mom.).

I utomprocessuella ärenden behandlar och godtar den rättshjälpsbyrå som fattat rättshjälpsbeslutet privata biträdens arvodesfakturor.

Om arvodestagaren är missnöjd med beloppet som betalas, kan han eller hon framställa en begäran om avgörande om beslutet. Om rättshjälpsbyrå inte gör självrättelse, avgörs ärendet av förvaltningsdomstolen på rättshjälpsbyråns placeringsort.

13.2.2 Domstolsärenden

Utgångspunkt är 100 €/timme som timfakturerings. Fakturan ska innehålla åtgärder för förberedelse av ett ärende, behandling i domstol samt tidspillan på grund av resor eller väntetid som är nödvändiga för biträdandet, t.ex. väntetid före eller efter sammanträde (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 3 §).

Förutom huvudregeln bör beaktas:

1. Biträdande vid behandling vid sammanträde och förundersökning
  - minimitid är alltid minst en timme
  - förberedelser högst fem timmar om inga särskilda skäl (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 2 § 1 mom., 4 §)
2. Minimiavvode per ärende
  - muntlig förhandling i ärende i tingsrätten
  - brottmål: avvode för biträdande 400 € Om förhandling vid sammanträde tar över 3 timmar, avvode 600 €
  - tvistemål och ansökningsärenden: avvode 500 € Ärende som tar över 3 timmar, 700 €
  - muntlig förhandling i fullföljdsdomstol: avvode 400 € Om ärendet tar över 3 timmar, 600 € (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 7 §).

Förutom detta ingår i alla situationer ersättning för restid (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 5 §).

13.3 Höjning/sänkning av arvodet

Med högst 20 % om uppdraget av orsaker som är oberoende av biträdet måste utföras på ett främmande språk, under exceptionella förhållanden eller som mycket brådskande (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 8 §). Höjningen gäller endast den del av fakturan som uppfyller dessa kriterier.

Sänkning av arvodet om biträdet sköter flera likartade och sammanhörande ärenden, där rättegångsmaterialet till stor del är gemensamt (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 8 § 1 mom. punkt 3).

Har ett biträde två eller flera huvudmän i samma rättegång bestäms varje huvudmans andel av arvodet för de gemensamma åtgärderna enligt huvudtalet (Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 10 §).

Andra grunder för sänkning/höjning av arvodet, se Statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp 8 § och 9 §.

13.4 Jämkning av självriskandelen

Om jämkning av självriskandelen stadgas i rättshjälpslagens 20 § 1 moment.

Om den självriskandel som bestämdes när rättshjälpen beviljades skulle vara klart oskäligen med hänsyn till rättshjälpstagarens ekonomiska förhållanden, kan självriskandelen sänkas. Avgiften fastställs särskilt för varje ärende.

Om det synnerligen undantagsvis skulle finnas behov för detta i utomprocessuella ärenden, rekommenderar arbetsgruppen att beslutet fattas av chefen för byrån.

13.5 Höjd tilläggssjälvrisk

När ansökan om rättshjälp avser en bouppteckning, beaktas i sökandens tilläggssjälvriskandel enligt 7 § i statsrådets förordning om rättshjälp även den avlidnes tillgångar till fullt belopp innan skulderna har täckts. I ett ärende som gäller bouppteckning av ett medellöst bo kan Statskontoret eller någon annan bouppteckningsskyldig av särskilda skäl beviljas kostnadsfri rättshjälp. Således skulle inte rättshjälpssökandens egna inkomster och förmögenhet beaktas, och det är skäl att vara tämligen återhållsam beträffande en sådan lösning (Statsrådets förordning om rättshjälp 17 §)

Exempel på fakturering för bouppteckning:

- a) biträdets faktura 570 euro (arvode 500 €+ 70 €rättshjälpsavgift)
- grundsjälvrisk för den som uppger boet 0 % (dvs. kostnadsfri rättshjälp)
  - dödsboets bruttotillgångar 200 euro (inga penningmedel, båt vård 200 € skuld 10 000 €)

Rättshjälpsstagaren betalar 270 euro (200 €+ 70 €rättshjälpsavgift)

- b) biträdets faktura 570 euro (arvode 500 €+ 70 €rättshjälpsavgift)
- grundsjälvrisk för den som uppger boet 0 % (dvs. kostnadsfri rättshjälp)
  - dödsboets bruttotillgångar 90 euro (90 €förmögenhet, skuld 10 000 €)

Rättshjälpsstagaren betalar 160 euro (90 €+ 70 €rättshjälpsavgift)

- c) biträdets faktura 570 euro (arvode 500 €+ 70 €rättshjälpsavgift)
- grundsjälvrisk för den som uppger boet 20 %
  - dödsboets bruttotillgångar 90 euro (90 €förmögenhet, skuld 10 000 €)

Rättshjälpsstagaren betalar 260 euro $500 \text{ €} \times 20 \% = 100 \text{ €}$ (rättshjälpsstagarens självrisk) + 90 €(dödsboets bruttotillgångar) + 70 €(rättshjälpsavgift)

- d) biträdets faktura 570 euro (arvode 500 €+ 70 €rättshjälpsavgift)
- grundsjälvrisk för den som uppger boet 20 %
  - tilläggsjälvrisk för den som uppger boet 100 euro
  - dödsboets bruttotillgångar 90 euro

Rättshjälpsstagaren betalar 360 euro $500 \text{ €} \times 20 \% = 100 \text{ €}$ (rättshjälpsstagarens självrisk) + 100 €(rättshjälpsstagarens tilläggsjälvrisk) + 90 €(dödsboets bruttotillgångar) + 70 €(rättshjälpsavgift)

- e) biträdets faktura 570 euro (arvode 500 €+ 70 €rättshjälpsavgift)
- grundsjälvrisk för den som uppger boet 0 % (dvs. kostnadsfri rättshjälp)
  - dödsboets bruttotillgångar 1 euro (penningmedel 1 euro, skuld 10 000 euro)

Avgift tas inte ut av rättshjälpsstagaren. Prövning gällande boets tillgångar har tillämpats i detta fall.

- f) biträdets faktura 570 euro (arvode 500 €+ 70 €rättshjälpsavgift)
- grundsjälvrisk för den som uppger boet 20 %
  - dödsboets bruttotillgångar 1,00 euro (penningmedel 1 €, skuld 10 000 €)

Rättshjälpsstagaren betalar 170 euro $500 \text{ €} \times 20 \% = 100 \text{ €}$ (rättshjälpsstagarens självrisk) + 70 €(rättshjälpsavgift) = 170 euro. Prövning gällande boets tillgångar har tillämpats i detta fall.

13.6 Utjämning och arv

Utjämning och arv inräknas när ärendet är avslutat i sökandens tillgångar. Efter det fastställs den slutliga tilläggssjälvrisk (Statsrådets förordning om rättshjälp 18 §).

Samma förfarande iakttas om rättshjälpsstagaren får en fördel med värde i pengar i något annat ärende, där rättshjälp har beviljats; "fallskärmsavtal" i tvister som gäller anställningsförhållanden, livförsäkringsersättning eller nytta som i samband med upplösning av ett samboförhållande. Med nytta avses inte till exempel skadestånd för person- eller sakskada eller sociala förmåner, såsom pensionsförmåner.

13.7 Inverkan av en rättsskyddsförsäkring på rättshjälpen

I rättshjälpslagen 13 § stadgas om inverkan av en rättsskyddsförsäkring på rättshjälpen.

I privatpersoners försäkringsskydd kan ingå en rättsskyddsförsäkring som kan täcka kostnader för en viss typ av ärenden. Ofta ingår försäkringen i hem-, gårdbruksenhets-, fastighets-, rese- eller t.ex. frivilliga bilförsäkringar.

Det är skäl för rättshjälpsbyrån att kontrollera om sökanden har försäkringsskydd och vad den täcker före rättshjälpsbeslutet fattas, åtminstone i typiska försäkringsskyddssituationer. Det är också skäl att beakta att försäkringen kan komma någon annan än den egentliga försäkringstagaren till godo, dvs. en person som bor i samma hushåll, ofta make, barn eller ungdom kan få rättsskyddsförmånen till godo.

13.7.1 Nollersättningsklient

Om sökanden har en rättsskyddsförsäkring och är en s.k. nollersättningskund, kan han eller hon beviljas rättshjälp för rättsskyddets självriskandel och ärendet kan tas upp till behandling, i vilket fall försäkringsbolaget faktureras för advokatarvode och moms (150–180 €/ timme).

13.7.2 Procentersättningsklient

Om sökanden har en rättsskyddsförsäkring som täcker dennes ärende och sökanden är en s.k. procentersättningsklient, beviljas inte rättshjälp för självriskandelen och ärendet kan inte tas upp till behandling på rättshjälpsbyrån som ett rättshjälpsärende.

13.7.3 Rättsskyddsförmånen beviljas endast för en del av ärendet

Om rättsskyddsförmånen har beviljats endast för en del av ärendet, kan rättshjälp beviljas för den resterande delen (t.ex. sökanden är både målsägande och svarande i brottmål).

13.8 Advokatuppdrag

Rättshjälpsbyrån kan ge juridisk hjälp även till andra än dem som är berättigade till rättshjälp enligt rättshjälpslagen, om det finns grundad anledning till detta med tanke på den som ansöker om tjänster eller för att rättshjälpsverksamheten ska kunna ordnas på behörigt sätt. I ett sådant fall tas full ersättning ut för tjänsterna. Biträdandet av klienter hos vilka full ersättning tas ut får inte hindra tillhandahållandet av tjänster enligt rättshjälpslagen (Lagen om statliga rättshjälpsbyråer).

När timprissättning övervägs på byråer bör kostnadsmotsvarighet beaktas dvs. arvoden/uppgifter om arbetstid som fås från Tarmo. Det allmänna prisspannet ligger för närvarande mellan 150–180 €+ moms. Antalet timmar ska faktureras rätt.

13.9 Rättshjälpens upphörande och fakturering

Ett offentligt rättsbiträde kan slutföra ett påbörjat uppdrag även om rättshjälpstagaren till följd av förändringar i sin ekonomiska ställning eller i själva ärendet inte längre är berättigad till rättshjälp. Till denna del tas full ersättning ut för rättshjälpsbyråns tjänster.

13.10 Avslående av rättshjälpsansökan och fakturering

Om rättshjälpsbyrån har avslagit en ansökan om rättshjälp och beslutet har förts till domstol för prövning, ska ett offentligt rättsbiträde på begäran av rättshjälpssökanden sörja för de åtgärder som är nödvändiga för att bevara sökandens rättigheter tills saken har avgjorts i domstolen. Om domstolen inte ändrar rättshjälpsbyråns beslut, tas hos sökanden ut en ersättning för de vidtagna åtgärderna. Ersättningen eller en del av den kan tas ut i förskott (Rättshjälpslagen 28 §).

13.11 Ej fakturering

- juridisk rådgivning i liten skala per telefon eller med hjälp av något annat medel för elektronisk distanskommunikation, arvode tas inte ut. För ekonomisk rådgivning i liten skala tas någon självriskandel inte ut.
- översändande av ansökningar om rättshjälp mellan medlemsstater i Europeiska unionen. En översändande myndighet ska kostnadsfritt bistå den som ansöker om rättshjälp i att få fram alla de kompletterande handlingar som är nödvändiga för att ansökan om rättshjälp ska kunna prövas samt översättningar av ansökan och kompletterande handlingar (Rättshjälpslagen 28 a § 2 mom.).

13.12 Fakturering av motparten

Utgångspunkten är att motparten ska faktureras i allmänna domstolar och i försäkringsdomstolen (undantagsvis i förvaltningsdomstolar). I pensions- och liknande förmånsärenden ska man komma ihåg att fakturera redan när ärendet behandlas i nämnden, annars döms endast kostnader som fakturerats i domstolen. (Även FPA har dömts att ersätta rättegångskostnader). Om rättshjälpsstagarens motpart enligt 21 kap. i rättegångsbalken, 9 kap. i lagen om rättegång i brottmål eller 13 kap. i förvaltningsprocesslagen skulle vara skyldig att ersätta rättshjälpsstagarens rättegångskostnader, ska domstolen döma motparten att betala ersättning till staten för de kostnader som betalats av statens medel och för det beräknade arvodet till det offentliga rättsbiträdet (Rättshjälpslagen 22 §).

Statens döms att betala rättshjälpsstagarens rättegångskostnader till den del rättshjälpsstagaren inte döms att betala kostnaderna på basis av hans eller hennes självriskandel.

13.13 Rättshjälpens retroaktiva verkan i rättshjälpslagen 22 § 2 mom.

Om rättshjälp har beviljats retroaktivt så att den gäller sådana kostnader som rättshjälpsstagarens motpart genom en lagakraftvunnen dom av en lägre rättsinstans har ålagts att betala till rättshjälpsstagaren som ersättning för rättegångskostnader, övergår rätten till de utdömda rättegångskostnaderna på staten till en del som motsvarar vad som betalas av statens medel (sällsynt situation).

13.14 Kostnader

Biträdets rese- och inkvarteringskostnader och dylika kostnader tas ut av klienten i förhållande till dennes ersättningsprocent.

Övriga kostnader för skötande av ärendet: om sökanden befriats från kostnaderna med stöd av rättshjälpslagen tas de inte ut, t.ex. tolkning eller det blir inga kostnader, t.ex. utlåtanden från en tjänsteläkare. Man bör sörja för att klienten får med sig ett sådant rättshjälpsbeslut med vilket denne får dokumentet kostnadsfritt.

I andra fall tas utgifterna ut till fullt belopp om rättshjälpsbyrån undantagsvis har betalat dem. I regel ansvarar klienten direkt för betalning av utgifter, t.ex. utlåtanden från privata läkare.

13.14.1 Utgifter för ämbetsbetyg i bouppteckning

Högsta förvaltningsdomstolen har 10.5.2007 gett ett beslut enligt vilket magistratet har rätt att ta ut kostnader för ämbetsbetyg som behövs för förrättande av bouppteckning (liggarnummer 1262, diarienummer 3498/2/05).

Motiveringen till Åbo förvaltningsdomstols beslut 25.10.2005: Utdrag ur befolkningsdatasystemet som beställts för bouppteckning som förrättas för HS:s syster EK har kommit till dödsboets direkta användning. Avgifter som tas ut för kostnader för bouppteckning ska betalas av boets medel. Däremot är HS inte förpliktad att betala prestationer personligen. Förmånen av kostnadsfria prestationer skulle således i själva verket komma dödsboet till godo. För den skull bör magistratet ha tagit ut en avgift för de beställda utdragen. (05/ 0743/3)

På basis av detta beslut har justitieministeriet gett anvisningen och konstaterat att avgifter för ämbetsbetyg som magistratet tar ut inte i någon situation kan betalas ur rätts-hjälpsbyråernas verksamhetsutgifter och det är inte ändamålsenligt att låta avgifterna cirkulera via Palkeet. Således ska man be i samband med att ämbetsbetyg beställs att fakturan sänds direkt till den som uppger boet.

Om dödsboet är insolvent, är rättshjälpsbyråns klient som är berättigad till rättshjälp inte förpliktad att personligen betala avgifter för ämbetsbetyg åt magistratet. I sådana situationer lönar det sig att tillställa magistratet en kopia över bouppteckningsinstrumentet. (Ilona 2.2.2006)

13.15 Andra faktureringsituationer

Offentlig försvarare enligt RBL 2 kapitel 1 §, ersättning tas ut av klienten, såsom det definieras i statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp (enligt % och/eller tilläggssjälvrisk).

RBL 2 kapitel 1 a §: Offentligt rättsbiträde som rättegångsbiträde för målsägande. I det uppdraget kan klienten aldrig faktureras. Uppdraget ska skötas på det sätt som är det billigaste för klienten och vid behov ska förordnande av målsägandens rättegångsbiträde sökas hos domstolen. Normal faktura för motparten.

Tvångsmedelslagen 5 a kapitel 6 a §: offentligt ombud (sällsynt).

Om åtalet förkastas och det är fråga om en ersättningsprocentsklient, avstår rättshjälpsbyrån från att ta ut arvodet.

Statsrådets förordning om rättshjälp 25 § när en försäkringsförmån i ett ärende där rättshjälp redan har beviljats, har beviljats efter det att huvudsaken har avgjorts med laga kraft, uppbär rättshjälpsbyrån av försäkringsbolaget en ersättning motsvarande den rättshjälp som har förordnats bli betald av statens medel eller rättshjälpsbyråns arvode och kostnader (sällsynt).

13.16 Övrigt om fakturering

Rättshjälpsbyrån ska ansvara för att avgifterna faktureras vid rätt tidpunkt och till rätt belopp. Enligt statistikanvisningar ska ärendet slutföras och faktureras genast när det vunnit laga kraft eller när alla nödvändiga juridiska åtgärder har vidtagits. Betalningsplaner kan göras, byrån beviljar eventuell betalningstid. Avtal ska göras skriftligt med motparten. Man bör dock beakta skyldigheten att betala ränta i samband med anstånd med avgift.

Se JM:s anvisningar Justitieministeriets Justitieförvaltningsavdelning 1.12.2010 JM 5/33/2010 Muutokset vastapuolen saatavien perintään (Ändringar i indrivning av fordringar från motparten) och bilaga Vastapuolen korvausten perintää koskeva menettely 1.1.2011 lukien (Förfarande för indrivning av ersättningar från motparten från och med 1.1.2011).

14 Biträdets arvode och fastställande av kostnadsersättning

För ett privat biträde fastställs ett skäligt arvode för de behövliga åtgärderna enligt tid-såtgång och för tidsspillan med anledning av nödvändiga resor samt ersättning för kostnader. Arvodet och kostnadsersättningen betalas av statens medel minskade med självriskandelen enligt rättshjälpslagen 20 §.

För att arvodet ska kunna bestämmas ska biträdet lägga fram en detaljerad utredning om de åtgärder han eller hon har vidtagit i saken och om sina kostnader, om det inte är onödigt att lägga fram en sådan utredning. Om avsikten är att utredningen ska behandlas vid muntlig förhandling i domstolen, ska biträdet i god tid och senast vardagen före rättegångsdagen ge en utredning över sina åtgärder och kostnader dittills till domstolen och vid behov till motparten.

I brottmål ska åklagaren yttra sig om yrkandet på arvode och ersättning, om det med hänsyn till yrkandets belopp eller annars finns orsak till detta.

Om en person som inte allmänt sköter advokatuppdrag vid domstolen i fråga har förordnats till biträde, ersätts tilläggskostnaderna för resor och tidsspillan endast om det är motiverat att ett sådant biträde anlitas. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om de åtgärder för vilka arvode betalas, storleken av timarvodet, minimiarvodet för ett enskilt ärende, de kostnader som ersätts samt de skäl i anslutning till ärendet och biträdet enligt vilka arvodet kan höjas eller sänkas. Genom förordning av statsrådet kan det också föreskrivas om på vilket sätt utredningen om arvodesersättnings- och kostnadsersättningsyrkanden ska presenteras för domstolen samt när någon utredning om åtgärder inte behöver ges.

Till den del rättshjälp lämnas med stöd av denna lag får biträdet inte hos rättshjälpstagarer ta ut andra arvoden eller ersättningar i saken än självriskandelen. Annat avtal är ogiltigt.

Om ett biträde tillfälligt har fått sätta någon annan i sitt ställe, kan det bestämmas att arvodet och ersättningen för de uppdrag som ställföreträdaren har utfört ska utbetalas till honom eller henne separat.

Fullföljdsdomstolen kan besluta att biträdets arvode och kostnader inte ersätts av statens medel, om ändringsansökan klart saknar grund.

14.1 Domstolsärenden

I ett ärende som behandlas i domstol bestämmer den domstol som behandlar huvudsaken det arvode och den ersättning som av statens medel ska betalas till ett privat biträde, ett vittne och, om rättshjälpslagaren inte annars enligt lag har rätt till kostnadsfri tolkhjälp, en tolk samt de ersättningar som ska betalas till rättshjälpslagaren.

Arvodet och ersättningen till ett biträde bestäms av domstolen när biträdets uppdrag vid domstolen upphör. Beslutet om arvodet och ersättningen ges separat från avgörandet i huvudsaken. Beslutet ges i samband med eller samma dag som avgörandet. Tingsrätten, förvaltningsdomstolen och försäkringsdomstolen är behöriga också i en sammansättning med en lagfaren domare när de beslutar om arvode och ersättning.

Om rättshjälp har sökts innan ärendet är avgjort vid domstol men rättshjälpsbyrån beslutar bevilja rättshjälp först efter detta och ändring har sökts i huvudsaken eller om fullföljdsdomstolen godkänner besvär som anförts över begäran om avgörande och huvudsaken inte längre är anhängig i en lägre instans, bestämmer fullföljdsdomstolen biträdets arvode och ersättning också för de åtgärder som vidtagits i den lägre rättsinstansen. I annat fall bestäms arvodet och kostnadsersättningen av den domstol som senast har behandlat saken. Om uppdraget fortgår en längre tid, kan arvodet och ersättningen bestämmas halvårsvis eller av särskilda skäl också för en kortare tid. Av särskilda skäl kan det förordnas att förskott ska betalas till biträdet för avsevärda kostnader som han eller hon har haft i uppdraget.

I fråga om bestämmande av ersättningar till ett vittne och en rättshjälpslagare samt utbetalning av dessa ersättningar och övriga bevisningskostnader samt i fråga om sökande av ändring i ett avgörande som gäller ersättningsbeloppet gäller vad som föreskrivs om ersättningar av statens medel till ett vittne som har hörts i domstol.

Åklagaren kan i mål där han eller hon har varit åklagare överklaga avgörande som gäller beloppet av arvodet och ersättningen till ett biträde.

14.2 Andra än domstolsärenden

Rättshjälpsbyrån bestämmer arvodet och ersättningen till ett biträde och till en tolk i ärenden som inte behandlas i domstol. I fråga om dessa ärenden betalas det privata biträdets arvode alltid när ärendet slutförts, och mellanfaktureringskostnader godkänns inte. Om förlikning i ärendet uppnås innan domstolsbehandlingen inleds ska man beakta motpartens eventuella skyldighet att ersätta staten för biträdets arvode. Också vid förlikning ska man förutsätta att motparten ersätter arvodet till rättshjälpslagarens biträde, om han med stöd av de allmänna bestämmelserna om rättegångskostnader (RB 21 kap., förvaltningsprocesslagen 13 kap., RBL 9 kap.) skulle ha varit skyldig att ersätta rättshjälpslagarens rättegångskostnader. Enligt rättshjälpslagen fattar rättshjälpsbyrån beslut om och betalar det privata biträdets arvode också till exempel när ett brottmål upphör i och med förundersökningen eller ett beslut om åtalseftergift.

Både privata och offentliga rättsbiträden uppbär självriskandelen direkt av klienten. Biträdet kan ta ut en del av rättshjälpsstagarens självriskandel i förskott. Till den del rättshjälp lämnas med stöd av denna lag får biträdet inte hos rättshjälpsstagaren ta ut andra arvoden eller ersättningar i saken än självriskandelen. Annat avtal är ogiltigt. Privata biträdes arvode och kostnadsersättning betalas av statens medel minskade med rättshjälpsstagarens självriskandel. Om maximiantalet 80 timmar har uppnåtts hindrar inte bestämmelsen biträdet från att separat fakturera klienten för åtgärder som utförs efter att rättshjälpen upphört.

14.3 Situationer då rättshjälp beviljas utöver rättsskyddsförsäkring

När parten i ärendet har beviljats förmån enligt en rättsskyddsförsäkring och rättshjälp för försäkringens självriskandel, ska domstolen fastställa både det totala beloppet för rättegångskostnaderna och beloppet för försäkringens självriskandel som förordnas att betalas till fullt belopp av statens medel åt biträdet.

När parten i ärendet har beviljats förmån enligt rättsskyddsförsäkring och rättshjälp både för försäkringens självriskandel och rättegångskostnaderna som överstiger försäkringens maximibelopp ska domstolen fastställa det totala beloppet för partens rättegångskostnader samt beloppet för försäkringens självriskandel och kostnaderna som överstiger försäkringens maximiersättning, vilka staten betalar åt biträdet.

När parten i ärendet har beviljats förmån enligt en rättsskyddsförsäkring och rättshjälp för rättegångskostnaderna som överstiger försäkringens maximibelopp ska domstolen fastställa det totala beloppet för rättegångskostnaderna och rättshjälpsstagarens självriskandel i enlighet med rättshjälpslagen för de kostnader som överstiger försäkringens maximibelopp enligt självriskprocenten och den eventuella tilläggssjälvrisken som framgår av rättshjälpsbeslutet.

Grunderna för faktureringen av en rättsskyddsförsäkring är inte bundna till grunderna för faktureringen för offentlig rättshjälp, utan i praktiken betalas ur en rättsskyddsförsäkring större ersättningar än ur den offentliga rättshjälpen. På det belopp som överstiger den maximala försäkringsersättningen tillämpas förordningen om grunderna för arvoden inom den offentliga rättshjälpen. I beslutet ska också beaktas det maximala timantal som fastställts för rättshjälp utöver rättsskyddsförsäkringen.

Om rättshjälp har beviljats utöver en rättsskyddsförsäkring ska motparten åläggas att ersätta den vinnande rättshjälpsstagande partens kostnader på följande sätt:

- om rättshjälp har beviljats kostnadsfritt för försäkringens självriskandel, ska till staten betalas den försäkringens självriskandel som betalats av dess medel och till parten de kostnader som ersatts ur försäkringen

-
- om rättshjälp har beviljats kostnadsfritt både för försäkringens självriskandel och för rättegångskostnaderna utöver det maximala försäkringsbeloppet, ska till staten betalas den försäkringens självriskandel som betalats av dess medel plus den del av kostnaderna som överstiger det maximala försäkringsbeloppet och till parten de kostnader som ersatts ur försäkringen
  - om rättshjälp har beviljats mot partiell ersättning för de rättegångskostnader som överstiger det maximala försäkringsbeloppet, ska till staten betalas de kostnader som av dess medel har betalats utöver det maximala försäkringsbeloppet och till parten alla ur försäkringen betalda kostnader samt självriskandelen för kostnaderna utöver det maximala försäkringsbeloppet

15 ANDRA FORMER AV OFFENTLIG RÄTTSHJÄLP

Förutom offentlig rättshjälp är andra former av rättshjälp som stöds av samhället systemet med offentligt försvar och målsägandebiträde enligt lagen om rättegång i brottmål (RBL). Även i lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar, lagen om ersättning av kommuns eller kommunalförbunds medel till dem som är anställda hos kommunen eller kommunalförbundet för kostnader för vissa rättegångar, utlänningslagen, fängelselagen, militära rättegångslagen, barnskyddslagen, mentalvårdslagen samt brottsskadelagen har processande med samhällets stöd möjliggjorts.

15.1 Offentligt försvar

Den som är misstänkt för ett allvarligt brott har enligt RBL rätt till en försvarare med offentliga medel.

En försvarare ska förordnas på den misstänktes begäran, om:

1. misstanken eller straffyrkandet gäller ett brott för vilket det inte föreskrivs lindrigare straff än fängelse i fyra månader, eller försök till eller delaktighet i sådant brott; eller
2. den misstänkte är anhållen eller häktad

För den misstänkte ska på tjänstens vägnar förordnas en försvarare, om:

1. han eller hon inte klarar av att försvara sig själv;
2. han eller hon är under 18 år och saknar försvarare, om det inte är uppenbart att en försvarare inte behövs;
3. den försvarare han eller hon har valt inte fyller kraven på en försvarare eller inte på ett behörigt sätt kan försvara den misstänkte; eller
4. det finns något annat särskilt skäl till det

Rätten till en försvarare är inte beroende av den misstänktes inkomster. Ett offentligt rättsbiträde kan verka som försvarare.

Systemet med offentligt försvar är primärt i förhållande till den allmänna rättshjälpen, varför man försöker styra alla som ansöker om rättshjälp i brottmål (=svarandena) att i första hand utnyttja systemet med offentliga försvarare. Om man för den misstänkte förordnar en försvarare kan ett biträde inte förordnas med stöd av rättshjälpslagen. Om det med stöd av rättshjälpslagen har förordnats ett biträde för den misstänkte innan en försvarare förordnas, ska biträdet förordnas till försvarare (RBL 2 kap. 2 § 4 mom.).

15.2 Målsägandebitråde och stödperson

En målsägandes rätt till rättegångsbiträde och stödperson är inte heller beroende av förmanstagarens ekonomiska ställning på det sätt som rätten till rättshjälp, utan kriterierna för förmånen är förknippade med arten av det brott som är föremål för undersökning eller rättegång och med förmanstagarens person.

För en målsägande kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde för förundersökningen och, när målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av allmänna åklagaren, för rättegången i följande fall:

1. sexualbrott som avses i 20 kapitel strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt
2. brott som avses i 21 kapitel 1–6 § strafflagen, om detta ska anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte; samt
3. brott mot liv, hälsa eller frihet, om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till hur allvarligt brottet är, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

Målsäganden kan dock välja vilketdera systemet han eller hon utnyttjar. Rättshjälpsbyrån ser till att målsäganden får de förmåner som det förmånligare systemet erbjuder.

Under de förutsättningar som framgår av RBL 2 kapitel 1 a § kan för en målsägande som blir hörd personligen för utredning av saken och anses behöva stöd vid förundersökningen och i rättegången förordnas en stödperson som har tillräcklig kompetens för att sköta uppdraget.

15.3 Arvode till försvarare, målsägandebitråde och stödperson

Till en försvarare och ett målsägandebitråde som förordnats enligt RBL 2 kapitel betalas av statens medel arvode och ersättning med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i rättshjälpslagens 17 och 18 § bestäms om arvode och ersättning till biträden och vittnen.

En svarande för vilken det har förordnats en försvarare eller en målsägande som har fått ett rättegångsbiträde befrias från skyldigheten att betala de avgifter som avses i 4 § 1 mom. 3 punkt i rättshjälpslagen. En svarande som har fått en försvarare och en målsägande som har fått ett rättegångsbiträde ersätts för bevisningskostnader med iakttagande av vad som föreskrivs i 4 § 2 mom. i rättshjälpslagen. Till en stödperson som förordnats enligt detta kapitel samt till ett vittne som har åberopats av en svarande som har fått en försvarare och av en målsägande som har fått ett rättegångsbiträde betalas ersättning med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972).

Beträffande motpartens ersättningsskyldighet gentemot staten gäller i tillämpliga delar 22 § rättshjälpslagen. Om domstolen finner att den misstänkte har gjort sig skyldig till det brott som var föremål för den förundersökning och den rättegång för vilken en

försvare förordnats, ska han eller hon med stöd av RBL 2 kapitel 11 § åläggas att till staten betala de ersättningar som med stöd av RBL 2 kapitel 10 § betalats av statens medel. Om den misstänkte uppfyller de ekonomiska förutsättningar för erhållande av rättshjälpslagens, får ersättningen inte vara större än den skulle vara enligt rättshjälpslagens. Försvaren ska visa att dessa förutsättningar föreligger, om målet inte är sådant att det är onödigt. Försvarens arvode betalas alltså i sin helhet av statens medel.

Det krävs aldrig att målsäganden ska ersätta arvodet till ett med stöd av RBL förordnat målsägande biträde, utan staten ansvarar för arvodet, oberoende av hur målet utfaller och av målsägandens inkomster.

Staten har ansvaret för de skäligen rättegångskostnader som åsamkats svaranden i ett brottmål i det fall att åklagarens åtal förkastas. Också när svaranden har en rättskyddsförsäkring ska staten bära kostnadsansvaret och det överförs inte på försäkringsstagarna. (HD 2000:123).

15.4 Lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar (1974/269)

Lagen som nämns i rubriken tryggar en statsanställds ställning i vidare omfattning än de allmänna rättshjälps- och rättegångskostnadsbestämmelserna då han eller hon i en rättegång som har samband med tjänsteförhållandet är part antingen som målsägande eller svarande. Enligt ifrågavarande lag finns det följande särskilda situationer då rättshjälpskostnader ersätts åt statsanställda:

- enligt lagens 1 § till statsanställd, som åtalas för felaktigt förfarande vid tjänsteutövning eller vid arbete eller som avkrävs ersättning på grund av sådant förfarande, erlagges, för såvitt yrkandena förkastats, av statsmedel på ansökan det belopp som honom genom domstolsutslag har tilldömts i rättegångskostnader
- enligt lagens 1 a § bland annat en polisman, en gränsbevakningsman, en tullman och en person som är verksam inom fängvården åtalas för lagstridigt tillgripande av maktmedel i tjänsteutövning eller i arbetet eller avkrävs skadestånd på grund av sådant förfarande ska förordnas ett rättegångsbiträde, om personen inte utan biträde på behörigt sätt kan bevaka sin rätt och fördel vid behandlingen av målet, och andra förmåner enligt rättshjälpslagens ska beviljas
- yrkar en statsanställd straff eller ersättning för brott, som i eller på grund av hans tjänsteutövning eller arbetsuppgift har riktat sig mot hans liv, hälsa eller personliga frihet, ska han eller hon förordnas ett rättegångsbiträde enligt förutsättningarna i 1 a § och beviljas andra rättshjälpsförmåner (1 c §).

15.5 Lagen om ersättning av kommuns eller kommunalförbunds medel till dem som är anställda hos kommunen eller kommunalförbundet för kostnader för vissa rättegångar (1984/21)

Lagen som nämns i rubriken ger samma förmåner åt anställda hos en kommun, ett kommunalförbund eller en samkommun (1 a §) som lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar åt statsanställda.

15.6 Barnskyddslagen (2007/417)

15.6.1 Förordnande av intressebevakare som ställföreträdare för vårdnadshavaren 22 §

För ett barn ska i ett barnskyddsärende förordnas en intressebevakare som i vårdnadshavarens ställe för barnets talan, om:

1. det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren inte opartiskt kan bevaka barnets intresse i ärendet
2. en intressebevakare måste förordnas för att ärendet ska bli utrett eller i övrigt för att barnets intressen ska tryggas.

Ansökan om förordnande av intressebevakare kan göras av den magistrat som är förmyndarmyndighet enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999), det organ som ansvarar för socialvården eller vårdnadshavaren själv.

En magistrat som är förmyndarmyndighet kan förordna en intressebevakare, om vårdnadshavaren och det organ som ansvarar för socialvården är eniga om detta. I annat fall förordnas intressebevakaren av domstol. På förordnande av intressebevakare tillämpas vad som i lagen om förmyndarverksamhet eller i någon annan lag föreskrivs om förordnande av en ställföreträdare för intressebevakaren.

15.6.2 Intressebevakarens arvode och kostnader 23 §

För kostnader som uppstår vid förordnandet av intressebevakare enligt 22 § samt för intressebevakarens arvode och kostnader svarar den kommun som enligt 16 och 17 § svarar för att barnskydd ordnas.

15.6.3 Förordnande av biträde för barn 87 §

Förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen kan för ett barn förordna ett biträde för domstolsbehandlingen av ett ärende enligt denna lag, om barnet eller dess lagliga företrädare begär det eller domstolen anser att det annars är nödvändigt.

Om förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen förordnar ett biträde, fastän barnet eller dess lagliga företrädare inte har meddelat att han eller hon önskar ett sådant, gäller om förordnandet av biträdet i tillämpliga delar och om arvode och ersättning till biträdet vad som föreskrivs i rättshjälpslagen (257/2002), oberoende av om barnet har beviljats eller beviljas rättshjälp enligt rättshjälpslagen eller inte. Till dessa delar ges rättshjälp utan ersättning.

15.7 Utlänningslagen (2004/301) 9 §

Bestämmelser om utlänningars rätt till rättshjälp finns i rättshjälpslagen (257/2002).

När ett förvaltningsärende behandlas kan dock också en annan person med juristutbildning än ett offentligt rättsbiträde förordnas till utlänningens biträde.

När domstolen behandlar ett ärende som avses i denna lag kan den bevilja utlänningen rättshjälp utan att kräva utredning om sökandens ekonomiska ställning. Ersättningen till biträdet betalas av statens medel så som bestäms i rättshjälpslagen.

15.8 Mentalvårdslagen (2002/268) 27 §

Förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen får förordna ett biträde för den som tagits in för vård oberoende av sin vilja, om den som tagits in för vård begär det eller om domstolen annars anser att biträde behövs.

Om rättshjälp i ärenden som behandlas i förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen bestäms i rättshjälpslagen (257/2002).

Om förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen förordnar ett biträde fastän den som tagits in för vård inte har meddelat att han eller hon önskar ett sådant, gäller om förordnandet av biträdet i tillämpliga delar och om arvode och ersättning till biträdet vad som bestäms i rättshjälpslagen, oberoende av om den som tagits in för vård har beviljats eller beviljas rättshjälp enligt rättshjälpslagen eller inte.

15.9 Fängelselagen (2005/767) 20 kapitel 15 §

I ärenden som avses i 1 och 9 § kan en fånge beviljas rättshjälp så som föreskrivs i rättshjälpslagen (257/2002). En utredning om fångens ekonomiska förhållanden som avses i 10 § 1 mom. i rättshjälpslagen behöver inte läggas fram. Domstolen beslutar om beviljande av rättshjälp.

15.10 Militära rättegångslagen (2002/262) 7 kapitel 28 §

Har svaranden inte ett rättegångsbiträde eller rättegångsombud vid domstolen när den handlägger ett i 2 § nämnt ärende och kan det på grund av sakens natur eller av någon annan orsak antas att personen inte ensam förmår bevaka sin rätt, ska domstolen förordna ett rättegångsbiträde för honom eller henne. Rättegångsbiträde kan också förordnas under förundersökning, oberoende av om saken kommer att behandlas vid domstol. Om förordnande av biträde samt om arvode och ersättning till biträdet gäller i tillämpliga delar rättshjälpslagen (257/2002). Expeditionerna i ett militärt rättegångsärende ges utan avgift.

15.11 Brottsskadelagen (2005/1204) 2 kapitel 18 §

Har ärendet behandlats vid domstol ska den som tillfogats skada som är ersättningsgill enligt denna lag, till den del som det prövas vara skäligt, ersättas för kostnaderna för de behövliga åtgärder som denne har vidtagit för att få sin rätt till skadestånd fastställd.

16 MISSTANKAR OM OEGENTLIGHETER

Det åligger varje byrå att utreda eventuella misstankar om oegentligheter i samband med rättshjälp.

Utgångspunkten är att alla misstankar om oegentligheter undersöks. Om det i byråns utredning uppstår grundad misstanke om brott som begåtts i samband med rättshjälp, anmäler byrån ärendet för undersökning till polisen.

16.1 Vad avses med oegentlighet

De är fråga om oegentlighet när en gärning fyller ett brottsrekvisit. Ofta är det fråga om bedrägeri eller förfalskning av dokument. Gärningen kan vara aktiv eller passiv. Med aktiv gärning avses att personen aktivt strävar efter att vilseleda eller att skapa en situation i syfte att få nytta. Med passiv gärning avses medveten underlåtenhet. Sådan situation är till exempel att personen med vilja utelämnar att meddela en sak eller en omständighet. Man bör beakta att försök till bedrägeri är straffbart. Brottsrekvisitet kan uppfyllas, även om byråns tjänsteman konstaterar att uppgift som angetts är felaktig före förmån har beviljats.

16.2 Uppdagande av oegentlighet

Ofta uppstår misstankar om oegentlighet hos tjänstemannen vid behandling av rättshjälpsansökan. Tjänstemannen kan på basis av rättshjälpssökandens uppträdande eller de angivna uppgifterna dra slutsatsen att det kan ha begåtts en oegentlighet i samband med sökande av rättshjälp. Tjänstemannen kan också då han eller hon kontrollerar rättshjälpssökandens uppgifter hos olika myndigheter eller i olika register dra slutsatsen att uppgifterna som anges i samband med ansökan är otillräckliga eller felaktiga. Misstanken om oegentlighet kan uppstå i vilket skede som helst under behandling av rättshjälp och misstankar kan också komma utanför byrån. Bland annat polisen, domstolen, socialmyndigheterna osv. kan anmäla misstankar. Även rättshjälpssökandens motpart kan göra angivelser eller så kan de vara anonyma.

Alla misstankar om oegentligheter ska utredas och dokumenteras på vederbörligt sätt oberoende av hur de upptäcks.

16.3 Förfarande på byrån när misstankar om oegentligheter uppstår

Misstankar om oegentligheter ska undersökas på vederbörligt sätt. Rättshjälpssökandens dokument gås igenom och uppgifterna från olika register kontrolleras. Vid behov kan uppgifter begäras av olika myndigheter, till exempel Arbetskraftsmyndigheter och Folkpensionsanstalten samt penninginstitut (rättshjälpslagen 10 § 2 moment).

Ofta bör utredningar begäras också av personen som söker rättshjälp. Om uppgifterna som fås från annat håll och uppgifterna som rättshjälpssökanden anger är motstridiga, är det skäl att informera sökanden om motstridigheten och samtidigt begära en utredning i saken.

Chefen för byrån bedömer efter att ha fått uppgifterna om rättshjälpssökanden eventuellt har förfarit svikligen eller inte. Det väsentliga är att bedöma om det är fråga om en uppsåtlig gärning. När saken övervägs bör man beakta om personen hade eller borde ha haft kännedom om anmälningsskyldigheten, grunderna för beviljande av förmånen och omständigheter som påverkar förmånens belopp eller upphörandet av förmånen. Utgångspunkten är att sökanden själv har skyldighet att kontrollera uppgifter. Han eller hon kan inte hänvisa till sin ovetskap i fråga om anmälningsskyldigheten. Innehållet i anmälningsskyldigheten klargörs i ansökningsblanketterna, besluten osv. Tjänstemännen på byråerna ska ha berättat om sökandens anmälningsskyldighet vid muntlig ansökan av förmånen.

Om chefen för byrån kommer fram till slutsatsen att rättshjälpssökanden eventuellt har handlat uppsåtligen, bör han eller hon anmäla ärendet för undersökning till polisen. Då överförs hela materialet beträffande ärendet och byråns egen dokumenterad ståndpunkt till polisen. Vid behov ger justitieministeriet bemyndigande att föra statens talan i processen.

Om chefen för byrån kommer fram till slutsatsen att rättshjälpssökanden inte har handlat uppsåtligen, avslutas undersökningen av misstankar om oegentligheter. Vid behov informeras rättshjälpssökanden om saken.

BILAGA

Minneslista/misstankar om oegentligheter

1. Oegentlighet

- brottsrekvisitet uppfylls (bedrägeri, förfalskning, även försök)
- aktiv eller passiv gärning

2. Uppdagande

- uppgifterna som sökanden anger är motstridiga
- när tjänstemannen kontrollerar sökandens uppgifter på grund av stickprov eller annan orsak:
  - uppgifter från sökanden
  - olika register (t.ex. befolkningsdatasystemet, fastighetsdatasystemet, företags- och organisationsdatasystemet)
  - skattemyndigheten, FPA, statliga och kommunala myndigheter, försäkringsanstalter och penninginstitut (rättshjälpslagen 10 § 2 moment).
- polisen, åklagaren, domstolen, socialmyndigheter osv.
- sökandens motpart
- anonym angivelse

3. Förfarande

- genomgång av dokument som gäller sökanden
- kontroll av sökandens uppgifter i olika register
- utredningar som fås av sökanden och informering om eventuell motstridighet eller oklarhet i uppgifterna.
- chefens för rättshjälpsbyrån bedömning på basis av material som samlats in om det är skäl att misstänka brott
  - om det är skäl, anmäls ärendet för undersökning till polisen.
  - om inte, avslutas undersökning av ärendet och vid behov informeras sökanden
- vid behov justitieministeriets bemyndigande att föra statens talan i processen

4. Övrigt

- under sökprocessen av rättshjälp framhävs betydelsen av information åt sökanden
  - uppgifter som framgår av rättshjälpsansökan och -beslutet
  - broschyrer och muntlig information som tjänstemannen ger

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7067
ISBN 978-952-259-184-5 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUSVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi